

Kaivosmineraaliveron toteutus Suomessa

Näkemyksiä kaivosmineraaliverosta

LAB-ammattikorkeakoulu

Tradenomi (AMK)

2024

Elena Ahtiainen

Tiivistelmä

Tekijä	Julkaisun laji	Valmistumisaika
Elena Ahtiainen	Opinnäytetyö, AMK	2024
	Sivumäärä	
	37	
Työn nimi		
Kaivosmineraaliveron toteutus Suomessa		
Näkemyksiä kaivosmineraaliverosta		
Tutkinto ja koulutusala		
Tradenomi (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
Tiivistelmä		
<p>1.1.2024 Suomessa otettiin käyttöön kaivosmineraalivero. Työn tavoitteena oli tutustua uuteen kaivosmineraaliveroon ja selvittää veron vaikutuksia kaivosalan yritysten kannattavuuteen ja verotuloihin kunnissa, joissa on kaivosteollisuutta. Teoriaosuudessa tutustuttiin Suomen kaivostoimintaan, valmisteverotukseen, uuteen kaivosmineraaliveroon, sekä valittujen ulkomaiden kaivostoiminnan verotukseen.</p> <p>Työssä kerättiin kaivosyritysten mielipiteitä kaivosmineraaliverosta lyhyellä kyselyllä. Veron vaikutuksista kaivosyrityksen kannattavuuteen selvitettiin tarkemmin puolistrukturoidulla haastattelulla. Vastaavanlainen haastattelu toteutettiin myös kunnan edustajan kanssa. Haastattelussa selvitettiin, kuinka kaivosmineraalivero vaikuttaa kunnan verotuloihin. Kyselyä ja haastatteluja ei pystytty suorittamaan niin suuressa mittakaavassa, että tulokset pystyttäisiin yleistämään koko Suomen kaivosyritysten mielipiteiksi.</p> <p>Kyselyn ja haastatteluiden perusteella todettiin uuden kaivosmineraaliveron jakavan mielipiteitä. Yhteneväinen mielipide oli, että vero lisää työmäärää kaivosyrityksissä. Lisäksi kaivosyritykset näkisivät parempana tulokseen perustuvan verotuksen, kuin rojaltpohjaisen verotuksen. Tällä hetkellä vero on osana tuotantokustannuksia, sillä metallien/mineraalien hinta määräytyy yrityksen ulkopuolelta, eivätkä kaivosyritykset pysty siirtämään veroa osaksi tuotteiden hintaa. Tuotantokustannuksien kasvulla on vaikutuksia muun muassa kaivoksen elinkaareen. Veron tulkinta on myös haastavaa joillekin kaivosyrityksille, koska vero maksetaan kaikista louhituista metalleista/mineraaleista, vaikka niiden talteen ottaminen olisi yritykselle kannattamatonta. Tästä syystä joissakin kaivosyrityksissä veron maksaminen kaikista metalleista/mineraaleista on lisännyt näytteiden oton tarvetta tuotantovaiheista, joista niitä ei olla aiemmin otettu.</p> <p>Kaivoksen sijaintikunnassa kaivosmineraaliveron tuotto käytetään muun muassa kunnan tarjoamien palveluiden ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Kaivosyritykset ovat jo ennestään maksaneet merkittävästi esimerkiksi yhteisöveroa ja kiinteistöveroa.</p>		
Asiasanat		
kaivosmineraalivero, valmistevero, kaivosyritys		

Abstract

Author	Type of Publication	Published
Elena Ahtiainen	Thesis, UAS	2024
	Number of Pages	
37		
Title of Publication		
Implementation of tax on mined minerals in Finland		
Views about the tax on mined minerals		
Degree, Field of Study		
Bachelor of Business Administration (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
Abstract		
<p>A new tax for the mining business has been implemented in Finland since 1.1.2024. The thesis's targets were to learn about the new tax and investigate the effects of the tax to mining companies' economy and municipalities' tax revenues. In the theoretical part, the Finnish mining industry, the new tax on mined minerals, and selected countries' taxes related to mining were investigated.</p> <p>Opinions about the tax on mined minerals were collected with a short survey from mining companies for the Thesis. More detailed information on the effects of the tax on mined minerals was collected with semi-structured interview. A similar kind of interview was carried out also for deputy of a municipality. The target of the interview was to investigate the effects of the tax on mined miners to the municipality's tax revenues. Survey and interviews were not able to be implemented on a large scale so the results cannot be generalized, since Finland's mining industry's size.</p> <p>Based on the survey and interviews, the tax on mined minerals divided the opinions. The tax increases the workload in the companies. Additionally, the tax should be company-profit-based tax instead of royalty-based. At the moment, the tax is part of the production costs, due to the prices of the metals/minerals being determined by a third parts. Therefore, the mining companies cannot take account the tax on the prices of the products. Increased production costs can affect to the life of the mine. The tax will be paid on all mined metals/minerals despite the recovery of all metals/minerals would be uneconomical for the company. Therefore, data collection from all needed metals/minerals has increased analysis and sampling points in some companies.</p> <p>The tax on mined minerals revenue is used inter alia to maintain and develop services provided by the municipality, where the mining industry is located. Mining companies pay already significantly taxes, e.g. real estate tax and corporation tax, in Finland.</p>		
Keywords		
tax on mined minerals, excise duty, mining company		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Valmisteverotus	3
3	Kaivostoiminta Suomessa.....	5
3.1	Yleistä kaivostoiminnasta	5
3.2	Verotus ennen vuotta 2024.....	8
4	Kaivosmineraalivero	9
4.1	Kaivosmineraaliveron määritelmä.....	9
4.2	Kaivosmineraaliveron laskeminen	10
4.2.1	Arvon perusteella verotettavat metallit	10
4.2.2	Muut metallit ja kaivosmineraalit	12
4.3	Kaivosmineraaliverovelvollisen kirjanpidossa pidettävät tiedot	12
4.4	Tulevat muutokset	13
4.5	Veron hyvät ja huonot puolet.....	13
5	Kaivostoiminnan verotus ulkomailla	15
6	Kysely.....	18
6.1	Toteutus	18
6.2	Kysymykset	18
6.3	Kyselyn tulokset	21
6.4	Kyselyn johtopäätökset.....	24
7	Haastattelut	25
7.1	Haastattelumenetelmä.....	25
7.2	Kysymykset	25
7.3	Kunta.....	26
7.4	Kaivosyritys	27
7.5	Haastatteluiden johtopäätökset	30
8	Yhteenveto	32
	Lähteet	34

Liite 1. Yrityksille lähetetty kysely

Liite 2. Kyselyyn vastanneiden vapaat kommentit

Käsitteet

Alkuaine

Alkuaine muodostuu vain yhdestä aineesta. Esimerkiksi happi (kemiallinen kaava O) ja vety (H) ovat alkuaineita, mutta vesi (H₂O) ei ole alkuaine, sillä se sisältää kaksi vetyatomia ja yhden happiatomin. Alkuaineita esiintyy luonnossa tai niitä on valmistettu laboratoriossa. Alkuaineet voidaan luokitella metalleihin, puolimetalleihinkin ja epämetalleihin ominaisuuksiensa mukaan.

Kivilaji

Kallioperässä olevat kivet pystytään luokittelemaan eri kivilajeiksi niiden koostumuksen ja rakenteen mukaan. Kivi koostuu erilaisista mineraaleista.

Malmi

Malmi on mineraaliesiintymä, josta on taloudellista tuottaa eri metalleja tai teollisuusmineraaleja. Tällaisia mineraaleja kutsutaan malmimineraaleiksi. Malmeja voidaan luokitella eri tavalla. Yleisin tapa luokitella malmit, on niiden sisältämän metallin mukaan, kuten esimerkiksi kultamalmi tai rautamalmi.

Malminetsintä

Malminetsinnällä tarkoitetaan malmiesiintymän etsimistä. Etsittävän malmiesiintymän tulee olla sellainen, että se on määrältään ja pitoisuuksiltaan kannattava kaivostoiminnan perustamiseksi alueelle.

Mineraali

Mineraalit ovat kiteisessä muodossa olevia kemiallisia yhdisteitä. Yleisimmät mineraalien alkuaineet ovat pii, happi, alumiini, rauta, kalsium, natrium, magnesium ja kalium. Mineraalien kemiallinen koostumus määrittää niiden käyttötarkoituksen ja sen perusteella mineraalit pystytään luokittelemaan kivimineraaleihin (esiintyy kivilajien aineksena), malmimineraaleihin (sisältää sen verran paljon metallia, että se pystytään erottamaan malmista), teollisuusmineraaleihin (hyödynnetään teollisuudessa muun muassa lääkkeiden, lannoitteiden ja elektroniikan valmistuksessa) ja korukiviin (kovia, harvinaisia mineraaleja, joita käytetään kauneuden takia koruissa).

Sulatto

Sulatto on laitos, joka käsittelee rikasteen pyrometallurgisella prosessilla. Prosessissa rikaste sulatetaan ja sulasta erotetaan arvometallit metallivirtaan ja epäpuhtaudet kuonaan.

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutustutaan Suomessa 1.1.2024 käyttöön otettuun kaivosmineraaliveroon. Kaivosmineraalivero on yksi valmisteveroista, ja sitä kerätään korvauksena maaperän uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Yleisimmin kaivosmineraaliverovelvollinen on kaivosyhtiö. Verotulosta 60 % menee kunnalle, jossa kaivos sijaitsee ja 40 % valtiolle. Kaivosmineraalivero on ollut käytössä ulkomailla ennen Suomea. Samankaltainen vero, mutta hieman eri nimellä on ennen Suomea ollut käytössä muun muassa Intiassa, Kanadassa, Australiassa ja Kiinassa. Opinnäytetyön tavoitteena on tutustua tähän uuteen Suomessa käyttöön otettuun kaivosmineraaliveroon.

Opinnäytetyössä tarkastellaan kaivosmineraaliveron vaikutuksia kaivosyhtiöiden talouteen sekä kuntien ja valtion verotuloihin. Aihe rajautuu valmisteveroihin. Näin ollen yleiseen verotukseen ei oteta kantaa, vaan kaivosmineraaliveroon tutustutaan osana valmisteveroja. Aiheen käsittely sisältää paljon erilaisia kaivosalan käsitteitä ja määritelmiä. Aiheen ymmärtämisen kannalta keskeiset käsitteet avataan, mutta työstä rajataan pois eri kaivosmineraalien tarkempi tarkastelu, kuten kaivosmineraalien pitoisuudet, käyttötarkoitukset, esiintymiset ja yksityiskohtaiset tuotantoprosessit.

Näiden tietojen pohjalta opinnäytetyölle valikoitui tutkimuskysymyksiksi seuraavat kolme kysymystä:

- Miten kaivosmineraalivero vaikuttaa kaivosyhtiöiden talouteen ja/tai kunnan verotuloihin?
- Miten Suomen kaivosmineraaliverotus vertautuu valittujen maiden kaivosverotukseen?
- Miten kaivosmineraalivero kerää verotuloa suhteessa muihin valmisteveroihin?

Tässä työssä yhdistetään määrällinen ja laadullinen tutkimus. Aiheeseen ja sen herättämiin näkökulmiin tutustutaan ensin useammalle kaivosyritykselle lähetettävän kyselytutkimuksen avulla. Tämän jälkeen aiheeseen syvennytään laajemmilla kaivosyritykselle ja kunnalle esitetyillä haastatteluilla.

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineistoa kerätään laajalta joukolta. Laajalta joukolta kerätyt tulokset pystytään yleistämään. Mitä suurempi otos, sitä paremmin tulokset ovat yleistettävissä. Aineistoa voidaan kerätä kyselyillä, haastatteluilla tai havainnoinnilla. Esimerkiksi kysely lähetetään laajalle sattumanvaraisesti valitulle joukolle.

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tutkimusaineiston määrä ei ole oleellinen, vaan käytettävän aineiston laatu on pääosassa. Aineistoa hankitaan haastatteluilla, jossa valitun haastateltavan ajatukset huomioidaan. Laadukas kerätty aineisto takaa sen, että tutkimuskysymyksiin vastataan ja työn tavoite saavutetaan. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, ymmärtää ja tulkita tutkittavaa aihetta. Tämän tutkimusmenetelmän vahvuutena on, että aiheeseen pystytään pureutumaan syvemmälle, avaamaan eri näkökulmia ja paljastamaan todellisuuden. Tutkimuksessa vältetään vahvat ennakko-oletukset. Heikkoutena on, että tutkimus ei mahdollista muuta kuin perehtymisen muutamaan tapaukseen ja tässä työssä vain yhteen kuntaa ja yhteen kaivosyhtykseen.

Tässä tutkimuksessa kysely lähetettiin Suomessa toimiville kaivosyrityksille, joiden yhteystiedot olivat saatavilla netissä tai alan lehdissä. Haastatteluun valittiin sattuman varaisesti yksi kunnan edustaja kunnasta, jossa sijaitsee kaivostoimintaa ja yksi kaivosyrityksen edustaja. Tämä tarkoittaa sitä, että tulokset kertovat vain, kuinka asia on yhdessä kunnassa tai yrityksessä, mikä ei ole yleistettävissä muihin kuntiin tai kaivosyrityksiin.

Työn tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää aihetta. Laadullinen tutkimus mahdollistaa syvän ja yksityiskohtaisen aiheeseen tutustumisen, eikä se poissulje eri näkökulmia. Työssä hyödynnetään kyselytutkimusta, sekä haastattelua. Kyselytutkimuksella kerätään Suomessa toimivilta kaivosyhtiöiltä mielipidettä uudesta kaivosmineraaliverosta, mutta mitään tarkkaa numeerista tietoa kyselyyn vastaajilta ei vaadita. Haastatteluissa kerätään tarkempaa tietoa kaivosmineraaliveron mahdollisista vaikutuksista kaivoskunnalta ja kaivosyhtiöltä.

Aineistoa analysoidaan teoriasidonnaisella analyysillä, jossa käytetyt käsitteet ovat etukäteen määritettyjä ja aiheesta on jo ennakkokäsitys. Uusi kaivosmineraalivero on vajaan vuoden voimassaoloaikanaan herättänyt paljon keskustelua. Tämän takia aiheesta löytyy artikkeleita, lakeja ja hallituksen esitys. Teoriasidonnainen analyysi näkyy työssä etenkin haastattelujen analysoinnissa. Haastattelujen analysoinnissa lähtökohtana on, että käsiteltävä aihe on jo ennestään tuttu, joten analysoinnin aikana haastatteluissa esiin tulevia asioita on mahdollista peilata aikaisempaan tietoon ja käyttää apuna teoreettisia kytkentöjä haastattelun ja työn teoriaosion välillä.

2 Valmisteverotus

Valmisteverot ovat välillisiä veroja kohdistuen tiettyjen tuotteiden kulutukseen tai käyttöön. Maksettavan veron suuruus perustuu tuotteen määrään. Valmistevero ei koske pelkästään Suomessa valmistettuja tuotteita, vaan myös Suomeen tuotavia tuotteita. (Vero a.)

Erilaisia valmisteveroja ovat

- tupakkavero
- alkoholivero
- virvoitusjuomavero
- juomapakkausvero
- nestemäisten polttoaineiden vero
- sähkövero
- eräiden polttoaineiden vero
- jätevero
- kaivosmineraalivero.

Valmisteverot jaotellaan direktiiveillä yhdenmukaistettuihin valmisteveroihin ja kansallisiin valmisteveroihin. Direktiiveillä yhdenmukaistetut valmisteverot ovat valmisteverollisia koko EU:n alueella. Näille valmisteveroille on asetettu minimiverotaso. Aiemmasta valmisteverojen listauksesta yhdenmukaistettuja veroja ovat alkoholi-, tupakka-, nestemäinen polttoaine-, sähkö- ja eräiden polttoaineiden vero. Kansallisia ovat virvoitusjuoma-, juomapakkaus-, jäte- ja kaivosmineraalivero. (Vero a.)

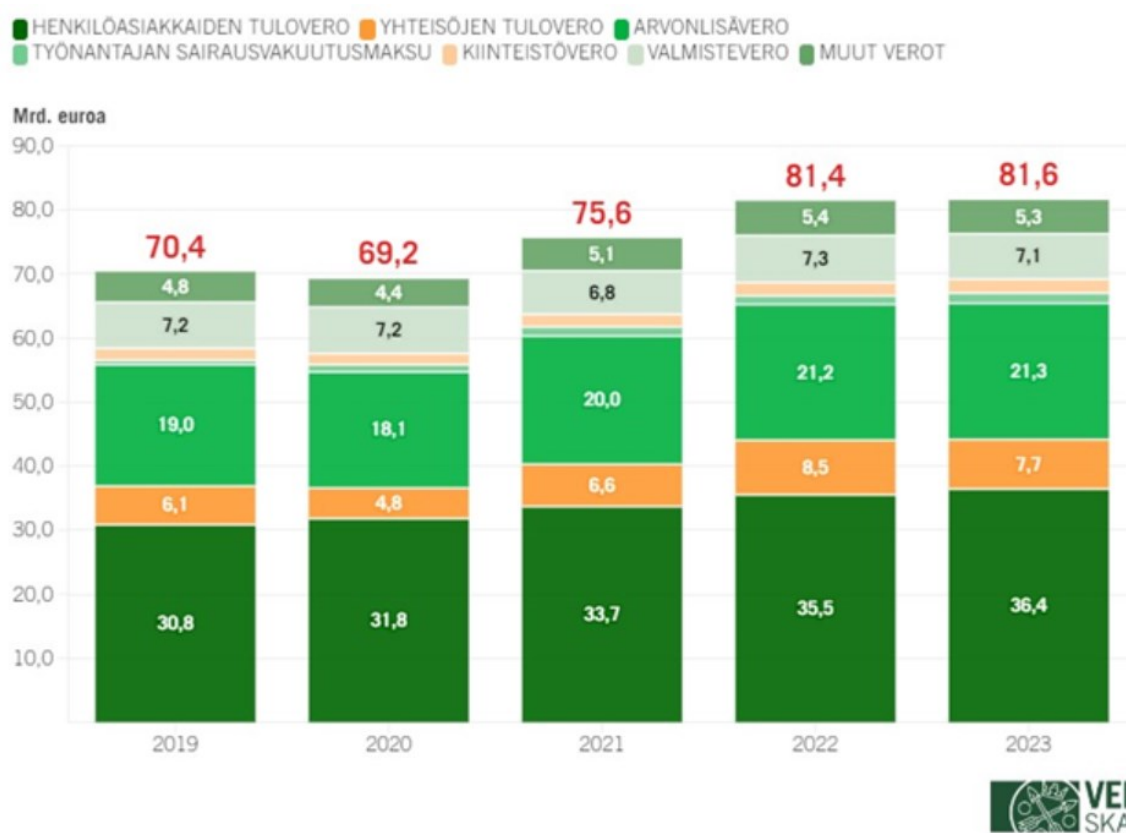
Valmisteverot ovat oma-aloitteisia veroja. Tämä tarkoittaa sitä, että veron maksaja laskee, ilmoittaa, sekä maksaa itse veron, eikä Verohallinto erikseen määrää veroa. (Vero a.) Vero määräytyy maksettavaksi silloin, kun veron alainen tuote on luovutettu toiselle kulutukseen tai muutoin on syntynyt suorittamisvelvollisuus veron maksamiseen (Valmisteverotuslaki 182/2010, 14 §).

Valmisteveroja maksaessa erotellaan säännöllisesti verovelvolliset ja satunnaisesti verovelvolliset. Säännöllisesti verovelvollisella yrityksellä on valmisteverolupa ja se on rekisteröitynyt verovelvolliseksi. Tällainen yritys antaa veroilmoituksen verokausittain, vaikka jonnain vuonna ei olisikaan ollut valmisteveron alaista toimintaa, on veroilmoitus kuitenkin annettava. Ilmoitus annetaan verokautta seuraavan toisen kalenterikuukauden 12. päivänä. Verokausi voi olla pituudeltaan kalenterikuukausi, neljänneskalenterivuosi tai kalenterivuosi riippuen ilmoitettavasta valmisteverosta ja toimintavolyymista. Satunnaisesti verovelvollinen antaa veroilmoituksen vain siltä verokaudelta, jolloin se on harjoittanut veronalaista toimintaa. Tässä verokausi on aina kalenterikuukausi ja verokauden vero ilmoitetaan

seuraavan kalenterikuukauden 12. päivänä. Satunnaisesti verovelvollisten pitää antaa ennakkoilmoitus tuotteista mitkä ovat kansallisen valmisteveron alaisia. Verovelvollisen pitää maksaa valmisteveroa vastaava kertaluonteinen vakuus tuotteista, jotka ovat EU:ssa yhdenmukaistetun valmisteveron alaisia. (Vero b; Vero c; Vero d.)

Valmisteverojen ilmoittamista ja maksamista valvoo Verohallinto. Tullilla on myös tehtävänä valvoa, että valmisteverovelvolliset noudattavat heille säädettyjä ja määrättyjä velvollisuuksia varmistaakseen verotuksen oikeellisuuden. (Valmisteverotuslaki 182/2010, 4 §.)

Valmisteverot ovat osa Verohallinnon keräämästä verotulosta. Verojen nettokertymät vuosilta 2019–2023 ovat esitettyinä Kuviossa 1.

Kuvio 1. Verojen nettokertymä 2019–2023 (Vero e)

Kuviosta 1 on huomattavissa, että valmisteverojen osuus Verohallinnon keräämästä verotulosta on vuosina 2019–2023 pysynyt melko tasaisena, noin 7 Mrd. euroa. Valmisteverojen osuus on ollut 8,7–10,4 % valtion verojen nettokertymästä tarkasteluvälillä. Valmisteverojen tuoma verotulo on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin arvonlisäveron verotuotto.

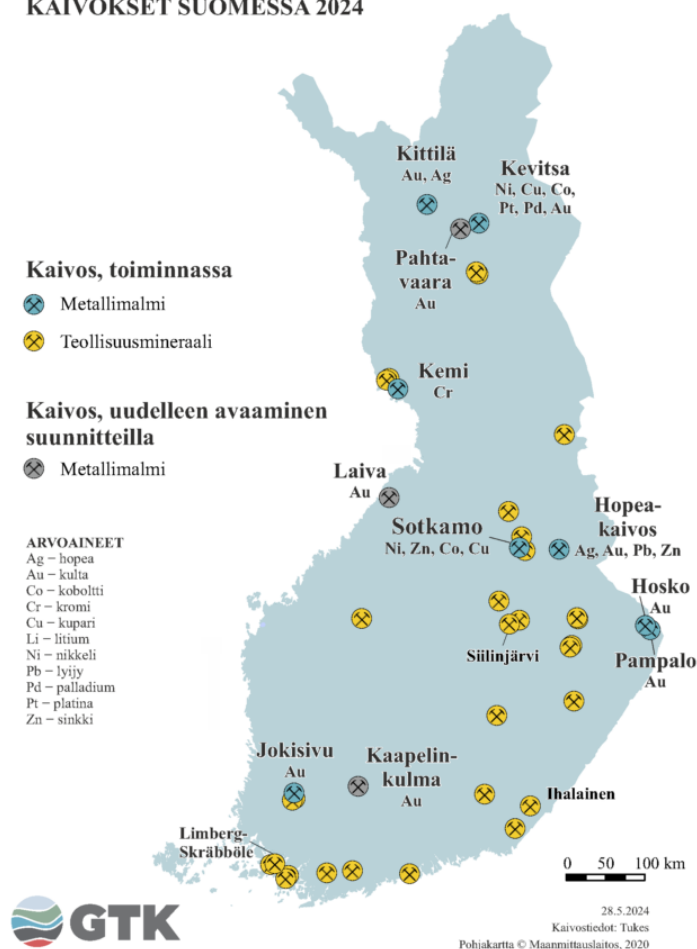
3 Kaivostoiminta Suomessa

3.1 Yleistä kaivostoiminnasta

Kaivostoiminta tarkoittaa alaa, joka tuottaa kallioperässä olevia raaka-aineita yhteiskunnan käyttöön. Usein kaivostoiminta jaetaan metallimalmien ja kaivosmineraalien louhintaan malmin ominaisuuksien ja käyttötarkoitusten mukaan. (Kaiva d.) Kaivostoiminta on luvanvaraista. Kaivostoiminnan harjoittajalla tarkoitetaan toimijaa, kenelle on myönnetty Kaivoslaissa (621/2011) tarkoitettu lupa kaivostoiminnan harjoittamiseen. Kaivostoimintaa koskevat luvat myöntää Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Kaivoslaki säätelee kullan huuhtonasta (valtion alueella), malminetsinnästä, malmin ja hyötykivien hyödyntämisestä, sekä kaivostoiminnan aloittamisesta, lopettamisesta ja toiminnan periaatteista. (HE 281/2022 vp, 7.)

Vuonna 2024 Suomessa on 42 kaivosta (Kaivosteollisuus a). Kuva 1 näyttää kaivosten sijojen Suomen kartalla.

KAIVOKSET SUOMESSA 2024

Kuva 1. Kaivokset Suomessa 2024 (GTK 2024)

Kaivosmaana Suomi on tärkeiden raaka-aineiden haltija. Suomi on muun muassa EU-maiden suurin kullan ja platinan tuottaja. (Kaivosteollisuus a.) Metallinjalostusteollisuus ja mineraalien jalostusteollisuus ovat myös Suomessa monipuolisia (TEM a). Kaivosmaana Suomi siis tarjoaa osaamista koko kaivostuotannon arvoketjussa malminetsinnästä teknologiaan (Tuomela & Vuollo. 2020). Vaikka osaamista löytyy Suomesta, ovat suurin osa kaivosyrityksistä ulkomaalaisomisteisia. Tärkeät raaka-aineet, arvostettu osaaminen, korkea-asteinen laite- ja teknologiaosaaminen tekevät Suomesta kiinnostavan kaivosmaan. (TEM a; Kaivosteollisuus b; Tuomela & Vuollo. 2020.) Suomessa on kotimaisessa omistuksessa olevia kaivoksia, mutta valtaosa kaivoksista on ulkomaalaisomistuksessa. Yhtenä merkittävänä syynä tähän on kaivostoiminnan vaatimat suuret investoinnit. Investoinnit vaativat pääomarahoitusta, mitä Suomessa ei ole riittävästi kaivosalalle tarjota, joten pääomasta suuri osa tulee ulkomailta. (Kaivosteollisuus b.)

Kaivoksia ei perusteta nopealla toimintasykkeellä. Prosessi alkaa malminetsinnästä. Arviolta malminetsintäoperaatioista yksi tuhannesta johtaa kaivoksen perustamiseen. Malminetsinnän ja kaivoksen perustamisen välillä voi helposti olla 20 vuotta, lisäksi tämä aika, etsintä mukaan luettuna, vaatii rahaa investointeihin tuottamatta vielä mitään. (Kaivosteollisuus c.) Jotta kaivos voidaan perustaa, tarvitaan sitä ennen monia erilaisia lupia kaivosluvan lisäksi. Muita lupia ovat esimerkiksi ympäristölupa, jota ilman tätä toimintaa ei voi aloittaa, rakennuslupa, vesitalouslupa ja erilaiset tekniset luvat. Kaivoslaki (621/2011, 46 §) määrittää, että kaivos tarvitsee kunnan laatiman kaavan. Lupaprosessi voi kestää kauemmin kuin viisi vuotta, harvemmin vähemmän aikaa, sillä se sisältää myös ympäristövaikutusarvion. Kaivosluvan hakemisessa huomaa kaivostoiminnan pitkän tähtäimen katsaukset. Hakemusta täytettäessä on annettava selvitys toimintatavoista kaivostoiminnan loppuessa. (Kaivosteollisuus c.)

Prosessit

Metallimalmikaivosten ja mineraalikaivosten prosesseissa on hieman eroavaisuuksia. Molemmissa prosessit sisältävät joitain samoja vaiheita, mutta esimerkiksi rikastus voi sijoittua eri vaiheeseen prosessia kaivostyyppin ja malmion mukaan. (Kaiva a.) Yleistykset prosessien prosessikaavioista on esitetty Kuviossa 2 ja Kuviossa 3. Metallimalmikaivosten ja mineraalikaivosten prosessit alkavat louhinnasta. Louhinnalla tarkoitetaan kiviaineksen irrottamista maaperästä eri menetelmin (Kaivosakatemia).

Kuvio 2. Metallimalmikaivosten yksinkertaistettu prosessikaavio (Mukaiiltu Rautjärvi, Kaiva c:n mukaan)

Kuvio 3. Mineraalikaivosten yksinkertaistettu prosessikaavio (Mukaiiltu Pöyry 2013)

Metallimalmikaivoksissa louhittu maa-aines siirretään murskattavaksi. Murskaus ja jauhatus ovat hyvin lähellä toisiaan ja nämä toimintavaiheet voidaan sijoittaa suuremman otsikon alle, hienonnus. Murskauksessa louhittua maa-ainesta hienonnetaan, kunnes saadaan sellainen raekoko, mikä sopii jauhatuslaitteisiin. Jauhatuksessa murskauksesta saatu korkeampi aines hienonnetaan myllyssä. Mitä hienommaksi aines saadaan, sitä suuremmaksi saadaan myös aineen reaktiopinta-ala, jolloin seuraavien vaiheiden kemiallisten reaktioiden nopeus kasvaa. Näiden työvaiheiden jälkeen arvokasta metallia on saatu erotettua irti niin sanotusta sivukivestä ja jauhettua riittävään hienouteen. Hienonnuksen eli murskauksen ja jauhatuksen vaiheet perustuvat kiviaineksen puristukseen, leikkaukseen, iskuun, hankaukseen ja yhteentörmäykseen. (Kaiva b.)

Seuraavaksi hienonnettu malmi siirretään rikastettavaksi. Malmimineraalit sisältävät tarpeeksi paljon jotain metallia, että on taloudellisesti kannattavaa ottaa talteen tämä metalli malmista. Tätä erottamista, eri menetelmiä käyttäen, kutsutaan rikastamiseksi. (Lehtinen & Turpeenoja 2018, 151.)

Rikastettua malmia kutsutaan rikasteeksi. Usein kaivosten yhteydessä malmi rikastetaan, sillä rikastamattoman malmin kuljetus on kallista. Rikastuksen jälkeen malmista eli siinä vaiheessa rikasteesta saa paremman hinnan. Viimeisenä on jatkojalostus, jossa malmirikasteesta saadaan jalostettua korkeampilaatuinen tuote. Rikaste voidaan jatkojalostaa myös suomen ulkopuolella tai Suomessa voidaan jatkojalostaa ulkomailta tullutta rikastetta. (HE 281/2022, 10.)

Mineraalikaivoksilla louhinnan jälkeen maa-aines siirretään seulontaan ja lajitteluun. Seulonnassa erotetaan materiaali raekoon mukaan ja lajittelussa erikokoiset kappaleet jaotellaan ja talteen otetaan vain haluttu kappalekoko. Käytännössä mineraalikaivoksienkin prosessissa maa-aines hienonnetaan, eli maa-aines murskataan, jauhetaan ja ohjataan jatkojalostukseen menevä aines seulontaa ja luokitusta käyttäen seuraavaan prosessin vaiheeseen. (Kaiva b.)

Suomen vahvana toimivan metallien jatkojalostusteollisuuden ja osaamisen vuoksi metallimalmeja ja metallimineraleja tuodaan paljon. Jalostetut raaka-aineet myydään voitolla, sillä jalostettuna raaka-aineen arvo on suurempi. (Kaiva e.) Metallimalmien ja metallirikasteiden vienti on huomattavasti vähäisempää kuin tuonti. Vuonna 2022 Suomeen tuotiin metallimalmirikastetta 3 063 miljoonan euron arvosta. Samana vuonna metallimalmirikasteiden vienti oli arvoltaan 841 miljoonan euroa. Tuonnin kannalta tärkeimpiä maita ovat Ruotsi, Brasilia, Kanada, Portugali, Australia, Peru, Ecuador, USA, Serbia, Irlanti, Espanja, Papua-Uusi-Guinea, Tansania, Chile ja Intia. Myös Venäjä kuului tuontimaiden joukkoon ennen EU:n asettamia pakotteita. Metallimalmeja ja metallirikasteita vietiin eniten Kiinaan, Ruotsiin, Sveitsiin, Belgiaan, Kanadaan, Iso-Britanniaan ja Australiaan. Teollisuusmineraalien tärkeimmät ulkomaankaupan teollisuusmineraalit ovat talkki, kaoliini ja kalkkikivi. Tuonnin osalta merkittävimmät ovat kalkkikivituotteet ja viennin kannalta merkittävin on talkki. Kalkkikivituotteiden tuonti vuonna 2022 on jälleen suurempaa kuin vienti ja samana vuonna talkin viennin määrä on arvoltaan suurempaa kuin tuonnin. Kalkkikiven tuonti oli vuonna 2022 arvoltaan 143 miljoonaa euroa. Aikavälillä 2019–2023 viennin arvo on ollut 5–19 % tuonnin arvosta. Kaoliini on kokonaan tuontimateriaalia, sillä Suomessa ei ole kaivostuotantoa kaoliinille. (Vasara ym. 2023, 64–82.)

3.2 Verotus ennen vuotta 2024

Ennen kaivosmineraaliveron käyttöönottamista 1.1.2024 kaivosyrityksiä verotettiin, kuten muitakin yrityksiä Suomessa, eli verotukseen sisältyy tulovero, arvonlisävero, energiavero ja kiinteistövero. Kiinteistöveron piiriin kuuluu kaivosrakennukset ja toimintaan käytettävien kiinteistöjen maapohja. Mikäli kaivos on maanalainen, eli käytössä on tunnelilouhinta, nämä kaivoskäytävät eivät kuulu kiinteistöveron piiriin. Käytävät katsotaan osaksi louhintaprosessia. (HE 281/2022 vp, 11.)

Kuten muutkin osakeyhtiöt kaivosyritykset maksavat yhteisöveroa 20 % tuloksestaan, eli veronalaisten tulojensa ja vähennyskelpoisten menojensa erotuksesta (HE 281/2022 vp, 11). Suomela, Kaivosteollisuus Ry:ltä (Suomela 2024, 80) kertoo, että kaivosyhtiöt katsotaan osana mineraalisektoria. Suomela lisää, että vuodelta 2022 mineraalisektori maksoi yhteisöveroa yhteensä yli 400 miljoonaa euroa.

4 Kaivosmineraalivero

4.1 Kaivosmineraaliveron määritelmä

Kaivosmineraalivero on Suomessa 1.1.2024 käyttöön otettu valmistevero. Veroa maksetaan Suomessa louhituista Kaivoslaissa 621/2011 tarkoitetuista kaivosmineraaleista. (Vero f; kaivosmineraaliverolaki 314/2023; Valtiovarainministeriö.)

Kaivoslaissa (621/2011, 2 §) kaivosmineraalit on jaettu alkuaineisiin, mineraaleihin ja kivilajeihin. Alkuaineita ovat: aktinium, alumiini, antimoni, arseeni, barium, beryllium, boori, cesium, elohopea, fluori, fosfori, gallium, germanium, hafnium, hopea, indium, iridium, kadmium, kalium, kalsium, koboltti, kromi, kulta, kupari, lantanoidit, litium, lyijy, magnesium, mangaani, molybdeeni, natrium, nikkeli, niobi, osmium, palladium, platina, radium, rauta, renium, rikki, rodium, rubidium, rutenium, seleeni, sinkki, skandium, strontium, tallium, tantaali, telluuri, tina, titaani, torium, uraani, vanadiini, vismutti, volframi, yttrium ja zirkonium ja näitä alkuaineita sisältävät mineraalit. Mineraaleja ovat andalusiitti, apatiitti, asbestimineraalit, baryytti, bauksiitti, bentoniitti, berylli, dolomiitti, flogopiitti, fluoriitti, grafiitti, granaatti, ilmeniitti, kalsiitti, kaoliini, korundi, kvartsi, kyaniitti, leusiitti, maasälpä, magnesiitti, muskoviitti, nefeliini, oliiviini, pyrofylliitti, rutiili, sillimaniitti, skapoliitti, talkki, timantti, vermikuliitti, wollastoniitti ja muut jalokivet. Kivilajeja ovat vuolukivi ja marmori.

Veron ulkopuolelle jäävät kullanhuhdonnasta saadut kaivosmineraalit (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 1 §.) Kullanhuhdonnalla tarkoitetaan kultahippujen erottamista maalajista vaskoolin tai huhdontarännin ja veden avulla perustuen kullan ja maa-aineksen ominaispanojen eroon. Painavampi kulta painuu pohjalle ja vesi kuljettaa mukanaan kevyempää maa-ainesta. (Kultahippu) Kullanhuhdonnan harjoittamiseen valtion alueella vaaditaan kullanhuhdontalupa. Luvan myöntää kaivosviranomaisena. (Kaivoslaki 621/2011, 22 §.)

Kaivosmineraalit kuuluvat uusiutumattomiin luonnonvaroihin. Veron tavoitteena on saada Suomen valtiolle korvaus uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä veron muodossa (Valtiovarainministeriö). Verotuotosta valtion jako-osuus on 40 %, loppu 60 % tilitetään kunnalle, jossa kaivos sijaitsee. Mikäli kaivos sijoittuu kahden eri kunnan alueelle, jaetaan verotuotto pinta-alan suhteen katsoen mikä on sijaintikunnan osuus kaivoksen alueen pinta-alasta. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 9 §.) Verolla ei ole tarkoitusta korvata mahdollisia ympäristövahinkoja eli sillä ei ole ympäristönsuojelullista tavoitetta. Nämä tavoitteet ratkaistaan jatkossakin osana ympäristö- ja kaivoslainsäädäntöä. (HE 281/2022 vp, 5.)

Kaivosmineraaliverolaki (314/2023, 2 §) määrittää verovelvolliseksi kaivostoimijan, jolla on kaivoslainsäädännön mukainen lupa harjoittaa kaivostoimintaa eli tyypillisesti kaivosyhtiö. Ennen vuotta 2024 kaivostoimintaa harjoittaneiden ja vielä toimintaa jatkavien piti

rekisteröityä Verohallinnolle viimeistään 1.3.2024. Rekisteröityminen kaivostoiminnan harjoittajaksi oli mahdollista 20.11.2023 alkaen. Uusien kaivostoimijoiden pitää rekisteröityä ennen kaivosmineraaliveron alaisen toiminnan aloittamista. Rekisteröityessä ilmoitetaan kaikki kaivosmineraaliveron alaista toimintaa harjoittavat kaivokset. Näiden tietojen muuttamisesta tai kaivostoiminnan lopettamisesta pitää myös ilmoittaa Verohallinnolle. (Vero f.)

4.2 Kaivosmineraaliveron laskeminen

Kaivosmineraalivero on rojaltipohjainen vero. Tämä tarkoittaa tässä kaivostoimintayhteydessä, että veroa maksetaan korvauksena maa- tai kallioperässä olevien kaivosmineraalien hyödyntämisestä. (HE 281/2022 vp, 4.)

Verovelvollisuus syntyy, kun louhittu, arvon perusteella verotettava kaivosmineraali, toimitetaan ensimmäisen kerran rikastettavaksi. Arvon perusteella verotettavia metalleja ovat: hopea, koboltti, kromi, kulta, kupari, litium, nikkeli, palladium, platina, sinkki, lyijy ja uraani. Muiden kuin arvon perusteella verotettavien metallien osalta verovelvollisuus syntyy kaivosmineraalin louhintahetkellä. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 3 §.) Tämä johtuu siitä, että kaikkia muita kaivosmineraaleja ei rikasteta tai niitä ei voida rikastaa. Kaivosmineraaliveron ollessa korvaus Suomessa louhitusta malmista, on verolla ajankohtaeroavaisuus metallimalmien ja muiden kaivosmineraalien välillä. Tällä pystytään varmistamaan, että vero maksetaan vain Suomessa louhitusta malmista, koska Suomessa jalostetaan myös ulkomailta tuotuja malmeja. Ulkomailta Suomeen jalostettavaksi louhittuja malmeja ja rikasteita ei veroteta kuten Suomen maaperästä louhittuja. (HE 281/2022 vp, 16.)

Valmisteveron verokausi on yksi kalenterivuosi. Rekisteröidyttyään kaivosmineraaliverovelvolliseksi Verohallinnolle, kaivostoimija on säännöllisesti verovelvollinen. Tällöin vero on ilmoitettava säännöllisesti verokausittain. Kalenterivuositaisessa verokaudessa vero pitää ilmoittaa ja maksaa verokautta seuraavan vuoden maaliskuun 12. päivänä. Mikäli tämä päivä ei ole arkipäivä, on ilmoitus ja maksupäivä heti seuraava arkipäivä. (Vero d.) Veron määrä määräytyisi metallimalmille sen sisältämän metallin verotusarvon ja määrän perusteella (HE 281/2022 vp, 16). Kaivosmineraaliveron määrä riippuu siitä, onko kyseessä arvon perusteella verotettava kaivosmineraali vai muu kaivosmineraali tai kivilaji (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 5 §).

4.2.1 Arvon perusteella verotettavat metallit

Kaivosmineraaliverolain (314/2023) liitteessä on määritelty arvon perusteella verotettavat metallit. Näitä kaivosmineraaleja ovat: hopea, koboltti, kromi, kulta, kupari, litium, nikkeli, palladium, platina, sinkki, lyijy ja uraani. Näiden metallien veron määrä on 0,60 %. Tämä

lasketaan sen metallin verotusarvosta minkä kaivosmineraali sisältää. Metallin määrä lasketaan malmin metallipitoisuudesta ajankohtana, jolloin verovelvollisuus syntyy eli ensimmäistä kertaa rikastukseen toimitettaessa. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 5 §; HE 281/2022 vp, 16.)

Metallin verotusarvo perustuu metallimalmien päivittäisiin kansainvälisiin markkinahintoihin tai muihin näitä hintatietoja vastaaviin julkisiin hintatietoihin, eikä näin ole kiinteä. Mikäli päivittäistä kansainvälistä markkinahintatietoa tai vastaavaa julkista hintatietoa ei ole saatavilla, määritetään verotusarvo katsoen vastaavan tuotteen kansainvälistä markkinahintatietoa tai muuta julkista hintatietoa. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 4 §.) Valtioneuvoston asetus (kaivosmineraaliveron verotusarvojen perusteena sovellettavista hintatiedoista, 934/2023), säättää kaivosmineraalin verotusarvon perusteena sovellettavista hintatiedoista ja hintatietojen määrittelystä kullekin kaivosmineraalille.

London Bullion Market -metallipörssin päivittäistä päätöshintaa sovelletaan seuraaviin metalleihin:

- hopea
- kulta
- palladium
- platina.

London Metal Exchange -metallipörssin päivittäistä päätöshintaa sovelletaan seuraaviin metalleihin:

- koboltti
- kupari
- nikkeli
- sinkki
- lyijy.

Kromin verotusarvon perusteena on ferrokromin Euroopan markkinoiden neljännesvuositainen sopimushinta ja uraanin verotusarvon perusteena on New York Merchantile -hyödykejohtannaispörssin päivittäinen päätöshinta. Litiumin verotusarvo lasketaan hieman muista poiketen. Litiumin verotusarvon peruste saadaan Kiinan markkinan spot-hinnasta spodumeenirikasteelle, mikä sisältää 6 % litiumoksidia (hinta lasketaan vaihteluvälin ylä- ja alarajan keskiarvona). Fastmarkets -hintaraportoija ilmoittaa tämän hinnan joka toinen viikko. Kun tämä hinta jaetaan 0,028, saadaan litiumille verotusarvo. Ulkomaanrahassa ilmoitettu hintatieto muutetaan euroiksi Euroopan keskuspankin julkaiseman valuuttakurssin mukaan kutakin hintatietoa vastaavana ajankohtana. (Valtioneuvoston asetus kaivosmineraaliveron verotusarvojen perusteena sovellettavista hintatiedoista 934/2023, 1 §, 2 §.)

Viimeistään helmikuun 1. päivänä verohallinto vahvistaa verotusarvot kullekin verokaudelle edellisen kalenterivuoden hintatietojen perusteella (Vero f).

4.2.2 Muut metallit ja kaivosmineraalit

Muihin kaivosmetalleihin ja kaivosmineraaleihin kuuluvat: aktinium, alumiini, antimoni, arseeni, barium, beryllium, boori, cesium, elohopea, fluori, fosfori, gallium, germanium, hafnium, indium, iridium, kadmium, kalium, kalsium, lantanoidit, magnesium, mangaani, molybdeeni, natrium, niobi, osmium, radium, rauta, renium, rikki, rodium, rubidium, rutenium, seleeni, skandium, strontium, tallium, tantaali, telluuri, tina, titaani, torium, vanadiini, vismutti, volframi, yttrium ja zirkonium ja näitä alkuaineita sisältävät mineraalit, andalusiitti, apatiitti, asbestimineraalit, baryytti, bauksiitti, bentoniitti, berylli, dolomiitti, flogopiitti, fluoriitti, grafiitti, granaatti, ilmeniitti, kalsiitti, kaoliini, korundi, kvartsi, kyaniitti, leusiitti, maasälpä, magnesiitti, muskoviitti, nefeliini, oliiviini, pyrofylliitti, rutiili, sillimaniitti, skapoliitti, talkki, timantti, vermikuliitti, wollastoniitti ja muut jalokivet. Lisäksi kivilajit vuolukivi ja marmori. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 5 §.)

Muiden kaivosmineraalien osalta verovelvollisuus syntyy hetkenä, jolloin kiviaines irroteetaan maaperästä, eli louhintahetkellä. Veron määrä perustuu louhitun malmin tai hyötykiven painoon. Veron määrä on 0,20 euroa yhtä louhittua metalli- ja/tai mineraalitonnia kohden. (Kaivosmineraaliverolaki 314/2023, 3 §, 5 §.)

4.3 Kaivosmineraaliverovelvollisen kirjanpidossa pidettävät tiedot

Kaivosmineraaliverovelvollisen on kirjanpidossaan pidettävä tietoa, jossa käy ilmi kaivosmineraalien louhintapaikka, louhintamäärä, louhinnan ajankohta ja tuotanto. Mikäli kyseessä on arvon perusteella verotettavien metallien kanssa toimiminen, verovelvollisen kirjanpidossa pitää vielä kertoa rikastukseen toimitettujen kaivosmineraalien määrä eli rikastamon syöte, näiden metallimalmien metallipitoisuus, rikastuspaikka ja ajankohta, jolloin metallimalmit toimitettiin rikastettavaksi ensimmäistä kertaa. (Valtioneuvoston asetus omaaloitteisten verojen verotusmenettelystä 2016/1355, 2 g §.)

Verovelvollisen kirjanpidossa pitää huomioida myös tilanne, jossa metallimalmin rikastuksesta vastaa muu kuin verovelvollinen itse. Tällöin pitää myös kertoa rikastamon syöte, sen metallin määrä, minkä metallimalmi sisältää ja ajankohta, jolloin metalli erotetaan metallimalmista. Nämä tiedot saadaan rikastuksen prosessin suorittaneelta taholta. (Vero g.)

4.4 Tulevat muutokset

Kaivosmineraaliveroon on tulossa muutoksia. Hallitusohjelman mukaan hallituksen puoliväliriihessä nykyisen kaivosmineraaliveron tasoa korotetaan 15 miljoonalla eurolla. Korotus aloitetaan vuonna 2026. (Suomenmaa.)

Vuodesta 2026 eteenpäin hallitus on kehysriihessään sopinut viiden miljoonan lisäkorotuksesta. Korotusten jälkeen kaivosmineraalivero tuottaisi 45 miljoonaa. Tämä on 20 miljoonan euron ero aikaisempaan 25 miljoonan euron tuottotavoitteeseen. (Suomenmaa.)

4.5 Veron hyvät ja huonot puolet

Veron hyvänä puolena voidaan pitää, että Suomessa on vihdoin käytössä vero uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä (Pulkka & Kattainen. 2022). Suomessa Satakunnassa ja Pirkanmaalla kaivostoimintaa harjoittava Dragon Mining Oy toteaa nettisivuillaan Suomen olevan hyvä maa sijoituksille muun muassa matalan verotason takia (Dragonmining). Koska Suomi nähdään niin sanotusti edullisena maana kaivostoiminnan harjoittamiseen voi korkealle korotettava kaivosmineraalivero huojuttaa Suomen asemaa hyvänä kaivosmaana, vaikka mineraalivarannot olisivat erinomaiset (Pohjala. 2024).

Vuonna 2020 järjestettiin kuulemistilaisuus Kaivoslain (621/2011) muuttamisesta Kaivoslaki Nyt -kansalaisaloitteen toimesta. Ennen kuulemistilaisuutta lähetettiin tilaisuuteen osallistuville ennakkokysely. Kyselyn vastauksista löytyi toiveita kaivosverosta.

Kaivosveron määrittäminen. Mineraaleista saatavien tuottojen pitää jakautua myös suomalaiselle yhteiskunnalle, valtiolle ja kuntiin. (TEM b. 2020, 2/45, 17/45.)

Kaivosvero kaivannaisten tuotosta. Vain sillä taataan, että kansainvälisten yritysten harjoittamasta kaivostoiminnasta jää Suomeen muutakin kuin muutama lyhytaikainen työpaikka. (TEM b. 2020, 2/45, 17/45.)

Suomelan (2024, 80) mukaan kaivosmineraalivero näkyy yhtiön kustannuksina. Kasuvat kustannukset lyhentävät kaivosten elinkaarta ja tämä tulee näkymään myöhemmin muiden valtion kaivoksilta saamien verotulojen menetyksenä. Suomela myös nostaa esille, että vero ei kannusta uusiutumattomien luonnonvarojen mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen. Suomela toteaa, ettei vero ole ympäristöllisesti kestävä.

Uusi vero on saanut kritiikkiä siitä, että se on rojaltipohjainen, eikä nettotuottoon perustuva. Hallituksen esityksessä (HE 281/2022, 4–5) kerrottiin, että veron suunnitteluvaiheessa

kaivosveron toteuttamista arvioiva työryhmä toteutti TEAS-hankkeen, jossa tutustuttiin tarkemmin kaivostoimintaan ja tehtiin laskelmia oikeanlaisen ja toimivan verotuksen luomiseksi. Uusi vero ei saisi horjuttaa kaivostoimintaa harjoittavien taloutta. Hankkeen tuloksen perusteella rojaltipohjainen vaihtoehtomalli on toteutuskelpoisempi kohtuullisen korvauksen saamiseksi uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Mikäli verotuksessa haluttaisiin ottaa huomioon tarkempi kaivoskohtainen tuottavuus ja toiminta, olisi nettotulopohjainen veromalli optimaalisempi. Tämä vaihtoehto tarvitsisi kuitenkin huomattavasti enemmän aikaa toteutuakseen toimivaksi. Rojaltipohjainen vero saatiin nopeammin käyttöön.

Verosta 60 % menee kunnalle, jossa kaivos sijaitsee ja 40 % valtiolle (vero f). Pohjalan (2024) mukaan Keskustan lappilainen kansanedustaja Katri Kulmuni on sitä mieltä, että verosta 100 % kuuluisi kaivoskunnalle. Perusteluna hän kertoo, että kunnassa on kaivoksen tuomat hyödyt ja haitat. Samaa toivotaan myös Peiposen (2023) kirjoituksessa. Peiposen perusteluna on, että verotulolla kunnat pystyisivät kattamaan palveluiden tarjoamisesta syntyviä kuluja. Lisäksi kaivoskuntien Kittilän ja Sotkamon kunnanjohtajien yhteinen mielipide on, että verotulolla tullaan kehittämään kuntien tarjoamia palveluita.

5 Kaivostoiminnan verotus ulkomailla

Suomi ei ole ensimmäinen maa, jossa on otettu käyttöön kaivosmineraalivero. Kansainvälisesti kaivosverotus ja päätökset kaivannaispolitiikassa takaavat paikallisyhteisöjen hyötyamisen mineraalivarannoistaan. Kaivosverotus on voimassa muun muassa näissä maissa: Australia, Brasilia, Kanada, Chile, Kiina, Kongon Demokraattinen Tasavalta, Indonesia, Japani, Papua Uusi Guinea, Peru, Filippiinit, Puola, Venäjä ja Etelä-Afrikka. (RMG Consulting 2020.)

Samankaltainen vero on ollut käytössä ulkomailla, mutta vain hieman eri nimityksillä ennen Suomea. Kansalaisjärjestö Finnwatch:in Finérin ja Ylösen (2016) raportissa tarkasteltiin Suomessa olevien ulkomaalaisomisteisten kaivosyhtiöiden tilinpäätöksiä tutustuen yhtiöiden aggressiiviseen verosuunnitteluun ja Suomen verolainsäädännön puutteisiin. Tässä nousi jo silloin esille väite, että Suomi on kaivosverotuksen kehitysmaa. Finérin ja Ylösen perustelut tälle kehitysmaa -termin käytölle on, että Suomi antaa louhia malmia ilman paikallistasolle jäävää riittävää korvausta. Raportissaan he korostavat kaivostoiminnan sisältävän erityispiirteitä, mitkä erottavat tämän muusta liiketoiminnasta. Uusiutumattomien luonnonvarojen louhiminen sisältää paljon niin ympäristöön kohdistuvia riskejä kuin yhteiskunnallisia riskejä. Yhteiskunta tukee kaivosyhtiöitä tarjoamalla muun muassa koulutettua työvoimaa, terveydenhuoltoa ja infrastruktuurin. Lisäksi Suomessa toimiva Geologian tutkimuskeskus (GTK) tekee työtä maaperän tutkimuksen eteen samalla pienentäen malminetsintäkustannuksia kaivosyhtiöiden osalta auttamalla kohdistamaan etsintöjä rikkaammille alueille.

Australia

Australiassa on käytössä rojaltipohjainen maksu, mikä peritään osavaltion tasolla ja renttivero (Resource Tax), joka peritään liittovaltion tasolla. Molemmat ovat korvauksia yhteiskunnalle uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Rojaltipohjaisen maksun verovelvollinen maksaa itse. Maksun määrä katsotaan toimintavolyymista tai malmin arvosta, eikä maksu ota huomioon kaivoshankkeen kannattavuutta. Renttivero puolestaan perustuu täysin toiminnan kannattavuuteen. Rojaltien ja renttiveron eroavaisuus näkyy merkittävimmin kaivostoiminnan kannattavuuden osalta. Rojalteja sovelletaan jokaiseen hankkeeseen kannattavuudesta riippumatta, kun taas renttiveroa sovelletaan vain tuottaviin hankkeisiin ja näin renttivero ei vaikuta hankkeiden tuotanto- ja sijoituspäätöksiin. (Kari ym. 2021.)

Rojaltien prosenttiosuus vaihtelee eri mineraalien ja osavaltioiden välillä. Esimerkiksi Länsi-Australiassa rojaltin määrä on 5–7 % rautamalmin ja 2,5 % nikkelillä, Etelä-Australiassa rojaltin määrä on 3,5 % jalostetuilla mineraalituotteilla, 5 % mineraalimalmeilla ja tiivisteillä

ja 3,5 % teollisuuden mineraaleilla ja mineraaleilla, jotka on louhittu määrättyä tarkoitusta varten. Tämä toimintatapa mahdollistaa verotulojen kohdistumisen oikeille alueille. Joissain osavaltioissa rojaltnin suuruus voi kaivosmineraalin arvon sijaan perustua volyyymiin eli louhintamäärään. (Kari ym. 2021; HE 281/2022, 24–25.)

Kanada

Kanadassa kaivostoiminta on tärkeässä asemassa ja Kanada kuuluu maailman johtaviin kaivostoiminnan valtioihin. Verotus on maassa kaivostoimintaa tukeva antaen toiminnalle erilaisia kannustimia. Kanadan valtioon kuuluu kymmenen provinssia ja kolme territoria. Provinseilla, territorioilla ja liittovaltioilla on verotusoikeus. Provinseilla ja territorioilla voi olla eroavaiset verotusmenetelmät. (Kari ym. 2021.)

Kaivostoiminta huomioidaan yhteisöverossa. Kaivostoiminnan yhteisöverokanta on liittovaltiossa 15 %, provinseissa välillä 25–31 % ja terrorioissa välillä 10–16 %. Tuloveron verotuskohteluun vaikuttaa yhteisömuoto ja tulovero peritään liittovaltion ja provinssien tasolla. Tuloverotuksessa on mahdollista siirtää tappio vähennettäväksi takautuvasti edeltävien kolmen vuoden aikana tai seuraavien 20 verovuoden aikana. Tästä on suuri apu varsinkin kaivostoiminnan aloitusvaiheen suurien aloituskustannusten kanssa pärjäämiseen, vaikkakin aloituskustannukset ovat vähennettävissä toiminnan kehittämiskuluina. Myös esimerkiksi mineraalien etsintään kohdistuvat kustannukset ovat vähennettävissä tuloverotuksessa. Vähennyksiä on mahdollista siirtää käytettäväksi seuraaville verovuosille. Vähennyksissä on eroavaisuuksia provinssikohtaisesti. (Kari ym. 2021.)

Merkittävän kaivostoiminnan omaavilla provinseilla on omat kaivosverotussäädökset, kaivosvero tulee edellä mainittujen verojen lisäksi. Perusteena on se, että maaperän uusiutumattomat luonnonvarat katsotaan kuuluvan provinseille ja vero on korvaus niiden käytöstä. Provinseissa voi olla käytössä rojalteihin perustuva verotusmalli tai nettotuloon perustuva verotusmalli. Yhteistä verotusmalleissa alueesta riippumatta on, että mineraalien etsinnästä aiheutuneet kulut ovat vähennyskelpoisia ja verot ovat voittoperusteisia. (Kari ym. 2021.)

Brittiläisen Kolumbian provinssissa on kaivosmineraalivero. Vero on kaivoskohtainen ja jakautuu liikevaihtoon perustuvaan ja voittoon perustuvaan veroon. Liikevaihtoon perustuvan veron verokanta on 13 % ja sitä maksetaan nettoliikevaihdosta. Nettoliikevaihto saadaan erillisellä laskukaavalla. Siinä otetaan huomioon muun muassa saadut avustukset ja tuet, käyttöomaisuuden tuotot ja bruttoliikevaihto kyseiseltä verovuodelta. Voittoon perustuvan veron verokanta on 2 % ja se lasketaan vähentämällä kaivoksen kokonaisliikevaihdosta käyttökustannukset. (Kari ym. 2021.)

Albertassa maksetaan rojalteja korvauksena kaivostoiminnan harjoittamisen oikeudesta kruunun omistamilla mailla. Alueen kaivostoiminta on suurimmaksi osin kruunun omistamalla maalla. Maksettavaan veron määrään vaikuttaa toiminnan laajuus ja mineraalityyppi. Metallimalmien veroprosentti määräytyy eri suuruiseksi prosessin eri vaiheissa ja on näin monimutkaisempi laskea, kun taas muiden mineraalien verokanta on kiinteä. (Kari ym. 2021.)

Québecissä kaivosvero jakautuu kaivoskohtaiseen vuosittaisen liikevoiton kaivosveroon (Mining Tax Annual Profit) ja minimikaivosveroon (Minimum Mining Tax). Vuosittaiseen liikevoittoon perustuvassa verossa verokanta määräytyy yhtiön voittomarginaalista. Esimerkiksi marginaalin ollessa 0–35 %, verokanta on 16 % ja marginaalin ollessa yli 50 %, vero on 28 %. (Kari ym. 2021.)

Norja ja Ruotsi

Norjassa ja Ruotsissa ei ole käytössä erillistä kaivosveroa, vaan kaivosyhtiöt maksavat louhituista mineraaleista korvausta maaomistajille ja valtiolle. Ruotsissa korvausta kutsutaan veron sijaan maksuksi, sillä maassa katsotaan valtion omistavan mineraalit, joiden käytöstä kaivosyhtiöt maksavat. Maksun suuruus on 0,2 % vuoden aikana louhittujen mineraalien julkisten hintatietojen vuoden keskihinnan perusteella. Norjassa on jaoteltu erikseen mitkä mineraalit ovat valtion omistamia ja mitkä maanomistajan omistamia, jako tehdään mineraalien ominaispainojen perusteella. Valtion omistamia ovat metallit, joiden ominaispaino on tasan tai yli 5 g/cm³. (Kari ym. 2021; HE 281/2022. s. 25–26.)

Edellä esitettyihin muihin maihin verrattuna Suomen kaivosmineraaliverosta löytyy joitain yhtenäisyyksiä. Vero jakautuu kaivoksen alueelle ja valtiolle, sekä veron maksu määräytyy metallin/mineraalin perusteella. Eri kaivostoiminnan verotustyyleistä huomaa, missä maissa kaivostoiminta on taloudessa tärkeässä osassa. Tällöin kaivostoiminnan verotukseen on käytetty paljon harkintaa ja kaivostoimijat otetaan huomioon yleisessä yritystoiminnan verotuksessa. Yhteistä kaikilla mailla on se, että vero on korvaus maaperän uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä.

6 Kysely

6.1 Toteutus

Suomessa toimiville kaivosyrityksille lähetettiin lyhyt kysely vastattavaksi. Suomessa kaivostoimintaa harjoittavia yrityksiä etsittiin netin kautta ja alan lehdistä. Kysely pyrittiin lähettämään kaikkiin yrityksiin, joihin kaivosmineraalivero voisi kohdistua. Kyselyyn vastaaminen oli anonyymiä. Kysymykset olivat hyvin suuripiirteisiä, eikä mitään tarkkaa numeerista tietoa vaadittu. Yrityksille lähetetty kyselylomake on liitteessä 1.

Kysymykset laadittiin hyödyntäen kaikkea työn teoriaosiossa käytettyä tietoa. Suurena näkökulmien herättäjänä toimi Vuorimiesyhdistyksen julkaiseman *Materia*-lehden (2/2024) Kaivosteollisuus Ry:n toiminnanjohtajan Pekka Suomelan kirjoittama artikkeli *Kaivosveron nosto lyhentää kaivosten elinkaarta*.

Kysely lähetettiin neljälletoista Suomessa kaivostoimintaa harjoittavalle yritykselle. Kyselyyn saatiin seitsemän vastausta ja yrityksistä kolme ilmoittivat, etteivät ne pysty vastaamaan kyselyyn, sillä eivät ole kaivostoimijoita tai kaivostoiminta on lopetettu.

Kyselyn tavoitteena oli saada useammalta kuin yhdeltä kaivosyritykseltä mielipide kaivosmineraaliverosta ja siksi kysymykset olivat suurimmaksi osaksi mielipidettä kysyviä tai vastaaja pystyi yrityksen toimintaan peilaamalla valitsemaan sopivan vastausvaihtoehdon.

Kyselyn vastauksia tarkasteltiin ja käsiteltiin Microsoft Excel -sovelluksen avulla. Osasta kyselyn kysymyksien vastauksista luotiin Excel -sovelluksen avulla havainnollistavia kuvioita helpottamaan kyselystä tehtävää analyysiä. Kuvioista on helpommin nähtävissä vastauksien jakautuminen eri vastausvaihtoehtojen välillä.

6.2 Kysymykset

Ensimmäisessä kysymyksessä pyrittiin selvittämään, onko hyvä asia, että Suomi on ottanut käyttöön veron maaperän uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Kysymys oli muotoiltu väittämäksi. Kysymyksen tarkoituksena oli selvittää kokevatko yritykset kaivosmineraaliveron hyvänä asiana vai eivät.

Joillain malmikaivoksilla on mahdollista, että toiminta perustuu jonkin tietyn metallin louhintaan, mutta louhinnan yhteydessä tulee myös muita metalleja. Näitä muita metalleja on kuitenkin sen verran, ettei yritykselle ole taloudellisesti kannattavaa ottaa niitä talteen. Toinen kysymys oli myös väittämä ja kysyi maksaako yritys veroa alkuaineista/mineraaleista, joita ei oteta talteen.

Mikäli yritys maksaa veroa edellä mainituista muista metalleista/mineraaleista, pyydettiin seuraavassa kysymyksessä arviota näiden talteen ottamattomien metallien veron osuudesta maksettavan kaivosmineraaliveron kokonaismäärästä. Vastaus pyydettiin ilmoittamaan prosentteina.

Kaivosmineraalivero näkyy yhtiöillä kustannuksina ja kaivosyrityksissä investointeja suunnitellaan tarkasti sekä investointisuunnitelmat saatetaan luoda useammaksi vuodeksi eteenpäin. Kaivosmineraaliveron nosto ja arviot kaivoksen elinkaaresta vaikuttavat siihen, kuinka yritykset kokevat veron vaikuttavan investointeihin. Kaivoksen elinkaaresta kerrotaan enemmän myöhempien kysymysten yhteydessä. Veron vaikutus luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen voi olla negatiivinen tai positiivinen. Yritykset voivat katsoa, että vero vaikuttaa kustannuksiin siten, että se nostaa malmiossa vaaditun metallin/mineraalin pitoisuuden sen verran korkeaksi, että maaperään jää hyödyntämätöntä metallia/mineraalia. Eri tilanteessa näiden talteenotto voisi olla taloudellisesti kannattavaa. Positiivisessa tilanteessa, jossa vero kannustaa luonnonvarojen tehokkaaseen käyttöön, yritykset näkevät talteen ottamattomat metallit/mineraalit hyödynnettävinä, koska joutuvat niistä joka tapauksessa maksamaan veroa. Tämä voi kannustaa kaivosyrityksiä kehittämään prosessiaan myös muiden metallien/mineraalien talteen ottamiseksi. Verolla ei ole suurta vaikutusta kaivosten tuotteiden hintoihin, sillä hintojen vaihtelun syynä on hyvin vahvasti inflaatio. Lisäksi hinta määräytyy ulkopuolisen tahon toimesta. Vero voi kuitenkin vaikuttaa siihen millaisena maana Suomi nähdään kaivosalan investointien osalta.

Näiden tietojen pohjalta rakennettiin neljäs kysymys, joka sisälsi neljä yksittäistä kysymystä ja vastauksissa oli viisi vastausvaihtoehtoa. Vastausvaihtoehdoista vastaaja pystyi valitsemaan vaikuttaako esitetty kysymys paljon vai ei lainkaan. Vaihtoehdot mahdollistivat yrityksille vastaamisen omien tämänhetkisten arvioiden ja mielipiteiden mukaan. Kysymyksissä kysyttiin kaivosmineraaliveron vaikutuksesta kannattavuuteen, investointien suunnitteluun, luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen ja Suomen kaivostoiminnan kilpailukykyyn.

Kaivoksen elinkaarella tarkoitetaan vuosittain tehtävää laskelmaa malmion sisältämän metallin/mineraalin pitoisuudesta, jonka talteen ottaminen on taloudellisesti kannattavaa. Esimerkiksi kaivos on asettanut rajan kokonaiskustannuksien perusteella, että louhitaan vain alueella, jossa kuparin pitoisuus on 0,6 %. Näin ollen alueella, jossa kuparia on 0,4 % ei louhita. On mahdollista, että veron myötä kokonaiskustannukset nousevat niin, että pitoisuusvaatimukset nousevatkin 0,7 %:iin jolloin 0,6 %:in alue jää hyödyntämättä. Kaikkien kaivosyritysten elinkaareen vero ei välttämättä vaikuta. Kokonaiskustannusten määrään vaikuttavat kaivoksen prosessit. Jonkin kaivoksen prosessi on yksinkertainen, joten tässä prosessissa on lähtökohtaisesti pienet kustannukset. Lisäksi louhittavien

metallien/mineraalien pitoisuudet malmiossa voi olla niin suuret, ettei veron vaikutusta ole huomattavissa. Viidennessä kysymyksessä selvitettiin, vaikuttaako kaivosmineraalivero kaivoksen elinkaareen? Vastausvaihtoehtoja oli jälleen viisi kappaletta. Vaihtoehtoissa oli negatiivinen vaikutus, ei vaikutusta ja positiivinen vaikutus, näiden vaihtoehtojen välillä oli vielä vaihtoehdot, mikäli vastaajalla ei ollut jyrkkää mielipidettä asiasta. Negatiivinen vaikutus tarkoitti kaivoksen elinkaaren lyhenemistä ja positiivinen vaikutus pitenemistä.

Kuudennessa kysymyksessä haluttiin tietää miten tai millaisena yritykset kokevat oma-aloitteen veron. Kysymys oli muotoiltu väittämäksi ja se kysyi, lisääkö uusi vero työmäärää.

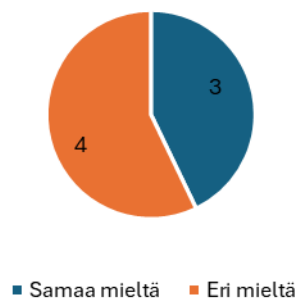
Kaivosmineraaliveron mahdollisesti tuoma työmäärä voi kohdistua eri osa-alueisiin riippuen millaisia tietojärjestelmiä yrityksellä on käytössä tai kuinka he hoitavat analyysien tekemiset ja tietojen keräämisen. Jo käytössä olevat toimintatavat voivat sisältää veron vaatimien tietojen keräämisen, joten työmäärä ei sen osalta lisääny. Mikäli yrityksen aikaisemmat toimintatavat ovat olleet erilaiset ja esimerkiksi joudutaan luomaan uusi järjestelmä veron vaatimien tietojen keräämiseen, voi työmäärä sen osalta lisääntyä. Jos aikaisempaan vastaaja koki veron lisäävän työmäärää, kysyttiin häneltä seuraavaksi mihin osa-alueisiin kasvanut työmäärä kohdistuu. Vastausvaihtoehtoina oli veron ilmoittaminen ja maksaminen, lisäanalyysit, esim. alkuaineanalyysit, tietojen kerääminen, tietojärjestelmien rakentaminen ja muu (vapaa tekstikenttä). Ensimmäisenä vaihtoehtona ollut veron ilmoittaminen ja maksaminen kertoo sen, kokevatko yrityksen tuon osa-alueen työllistävänä vai näkevätkö sen vain veron ominaispiirteenä.

Kyselyn lopussa oli tekstikenttä. Tekstikenttään vastaaja sai halutessaan vapaasti kirjoittaa lisätietoa veron vaikutuksesta yrityksen toimintaan.

6.3 Kyselyn tulokset

Kyselyn ensimmäinen kysymys kysyi vastaajan mielipidettä siitä, onko uusi kaivosmineraalivero ollut hyvä päätös vai ei. Vastaukset jakautuivat siten, että vastaajista kolme kokivat, että kaivosmineraaliveron käyttöönoton hyvänä asiana, vastaajista neljä olivat eri mieltä, Kuvio 4.

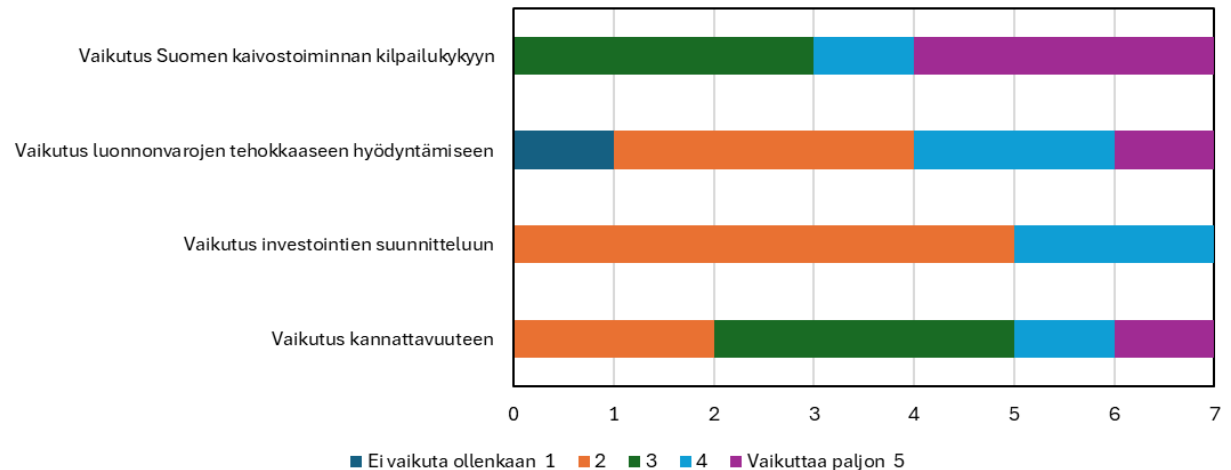
On hyvä asia, että Suomi on ottanut käyttöön
veron maaperän uusiutumattomien
luonnonvarojen käytöstä.

Kuvio 4. Kysymys 1 vastaukset

Toisessa kysymyksessä haluttiin tietää, kuinka moni vastaajista maksaa kaivosmineraaliveroa metalleista/mineraaleista, joita ei oteta talteen. Vastaajista yksi vastasi, ettei yrityksessä makseta veroa muista kuin toiminnalle tarkoitetuista metalleista/mineraaleista. Jatkokysymyksessä pyydettiin arviota näiden talteen ottamattomien metallien/mineraalien kaivosmineraaliveron osuutta koko yrityksen maksamasta kaivosmineraaliveron määrästä. Vastauksien arvioidut prosenttiosuudet olivat välillä 5–30 %.

Neljäs kysymys sisälsi neljä erillistä kysymystä, joihin vastattiin valitsemalla sopiva vaihtoehto. Vaihtoehtojen ääripäät olivat ei vaikuta ollenkaan (1) ja vaikuttaa paljon (5). Vastauksen jakautuminen on esitetty Kuviossa 5.

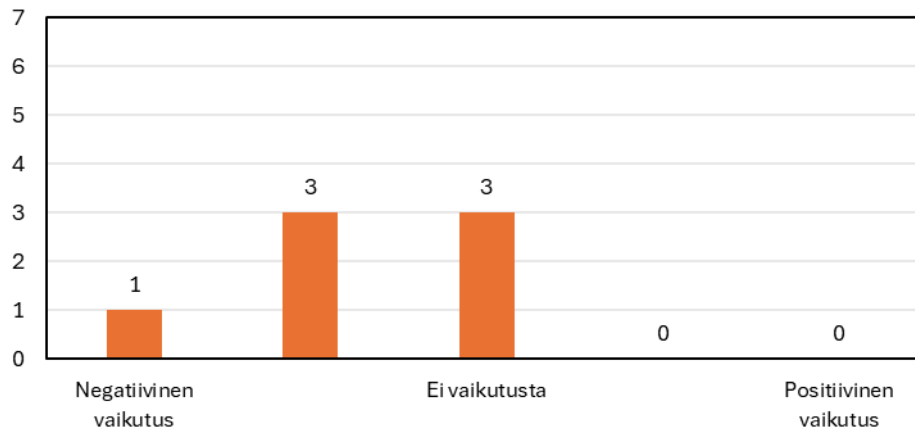

Kuvio 5. Kysymys 4 vastaukset

Eniten vastaajien mielipiteitä jakoi kysymys kaivosmineraaliveron vaikutuksesta luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen. Molempiin vastausvaihtoehtojen ääripäihin tuli yksi vastaus, mutta valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että vero vaikutus luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen on hyvin vähäinen. Vastaajien mielipiteitä jakoi myös kysymys kaivosmineraaliveron vaikutuksesta yritystoiminnan kannattavuuteen. Tämän kysymyksen osalla kukaan vastaajista ei kokenut, että vero ei vaikuttaisi ollenkaan kannattavuuteen. Kaivosmineraaliveron nähtiin vaikuttavan Suomen kaivostoiminnan kilpailukykyyn, sillä tämä kysymys sai eniten vastuksia viidenteen vaihtoehtoon, eli vero vaikuttaa paljon kilpailukykyyn. Vastauksia tarkastellessa kaivosmineraalivero ei vaikuta merkittävästi investointien suunnitteluun. Vastaajista viisi oli sitä mieltä, että vaikutus on hyvin vähäinen ja vastaajista kaksi näkee veron vaikuttavan vähän investointien suunnittelussa.

Viidennen kysymyksen avulla haluttiin saada vastaajilta mielipide, kuinka he näkevät kaivosmineraaliveron vaikuttavan kaivoksen elinkaareen. Vastausvaihtoehtoja oli jälleen viisi. Vastausvaihtoehtoissa negatiivinen vaikutus tarkoitti veron lyhentävän kaivoksen elinkaarta ja positiivinen vaikutus tarkoitti veron pidentävän kaivoksen elinkaarta. Vastausvaihtoehtoissa oli myös vaihtoehto, verolla ei ole vaikutusta kaivoksen elinkaareen. Vastaajista yksi kokee kaivosmineraaliveron vaikuttavan negatiivisesti kaivoksen elinkaareen. Vastaajista 42,9 % vastasi, ettei verolla ole vaikutusta kaivoksen elinkaareen ja 42,9 % vastasi negatiivisen vaikutuksen ja vaikuttamattomuuden välille, eli vähäiseen vaikutukseen. Vastauksien jakautuminen näkyy Kuviossa 6.

Vaikuttaako kaivosmineraalivero kaivoksen elinkaareen?

Kuvio 6. Kaivosmineraaliveron vaikutus kaivoksen elinkaareen

Kuudes kysymys oli saanut kaikilta vastaajilta yhteneväisen vastauksen. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että kaivosmineraalivero lisää työmäärää yrityksessä. Seuraava kysymys selvitti mihin vaihtoehdoissa oleviin osa-alueisiin työmäärä kohdistuu, vastaajalla oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto. Kaikki vastaajat kokivat veron ilmoittamisen ja maksamisen sekä lisäanalyysien lisäävän työmäärää. Vastaajista kuusi kokivat myös tietojen keräämisen lisäävän työmäärää. Vaihtoehdoissa oli edellä mainittujen lisäksi tietojärjestelmien rakentaminen ja jokin muu. Näitä ei ollut kukaan vastaajista valinnut. Kuvio 7 esittää vastauksien jakautumisen kysymykseen seitsemän.

Mihin osa-alueisiin työmäärä kohdistuu?

Kuvio 7. Kysymyksen 7 vastaukset

Kyselyn lopuksi vastaaja saivat vapaasti kertoa ajatuksistaan kaivosmineraaliverosta. Tähän kohtaan saatiin kolme vastausta. Vastaajien kommentit viimeiseen kysymykseen on esitetty liitteessä 2. Vastauksissa kerrottiin veron hyvänä puolena olevan verohyödyn kohdistuminen osittain kuntaan, jossa kaivos sijaitsee. Kommenteissa todettiin myös, että verotuksen tulisi kohdistua yrityksen tekemään tulokseen. Verotus on lisännyt yrityksessä analyysien määrää tuotantovaiheissa, joista aikaisemmin ei otettu näytteitä.

Lisäksi kommentoitiin, että veron myötä voisi tietyissä tilanteissa olla kannattavaa myydä rikastetta, jotta veron tuomat lisäkustannukset saataisiin katettua. Joissakin tilanteissa rikasteen ostaja (esimerkiksi sulatto) voisi saada rikasteesta talteen sellaisia metalleja, joita toisenlaisissa prosesseissa ei saada talteen. Pienen kaivoksen ei kannata rakentaa sulattoa, koska sulaton kapasiteetin on oltava iso sekä investointikustannukset ovat suuret. Pienet kaivokset eivät välttämättä saa omalla prosessillaan pieniä määriä sivumetallia talteen taloudellisesti kannattavasti. Joissain tilanteissa rikasteen mukana olevasta sivumetallista rikasteen ostaja voi maksaa rikasteesta kaivokselle hieman paremman hinnan.

6.4 Kyselyn johtopäätökset

Kyselystä saatiin selville, etteivät kaikki kaivosyritykset pidä kaivosmineraaliveron käyttöönottoa huonona asiana, vaikka vero lisää työmäärää yrityksessä etenkin tietojen keräämisessä sekä veron ilmoittamisessa ja maksamisessa. Talteen ottamattomien metallien/mineraalien määrästä lasketun kaivosmineraaliveron osuus yrityksen kokonaisuudessaan maksamasta kaivosmineraaliverosta on arvioitu olevan vastaajayrityksissä 5–30 %.

Veron nähdään vaikuttavan Suomen kaivostoiminnan kilpailukykyyn, kannattavuuteen ja luonnonvarojen mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen. Yritykset kokivat kaivosmineraaliveron vaikuttavan vähemmän investointien suunnitteluun, mutta osa vastanneista koki myös, ettei vero vaikuta luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen tai kaivosyrityksen kannattavuuteen. Suurin osa vastanneista (57 %) kokivat, että kaivosmineraalivero vaikuttaa kaivoksen elinkaareen enemmän negatiivisesti kuin positiivisesti.

Suomessa ei ole monia kaivosyrityksiä, joten kyselyn otanta oli pieni. Vaikka kyselyyn vastanneiden prosenttiosuus lähetetyistä kyselyistä oli yli 50 %, ei vastauksia pystytäkään yleistämään koko Suomen kaivostoiminnan mielipiteeksi kaivosmineraaliverosta. Kyselyn tavoitteena oli saada nopeammin useammasta yrityksestä mielipiteitä ja vastauksia kaivosmineraaliverosta ilman erikseen järjestettäviä haastatteluita.

7 Haastattelut

7.1 Haastattelumenetelmä

Tiedon keräämistä suoritettiin kyselyn lisäksi haastatteluilla. Haastattelut olivat muodoltaan puolistrukturoituja haastatteluja. Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu mahdollisesti kattavamman keskustelun haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelutilanteessa aihepiiri oli määritelty etukäteen, mutta keskustelun lomassa oli mahdollista esittää lisäkysymyksiä aiheesta tai vaihtaa kysymysten järjestystä. Haastatteluiden tavoitteena oli, että haastateltavat pystyivät vapaasti kertomaan oman kuvauksensa ja tietonsa käsiteltävästä aiheesta.

Haastattelut olivat anonyymejä. Jotta kaivosmineraaliverosta saatiin eri näkökulmia, valittiin haastateltaviksi kunnan edustaja kunnasta, jonka alueella on kaivosteollisuutta ja kaivosyrityksen edustaja. Haastateltavat valittiin sattuman varaisesti. Kunnan edustajan kanssa haastattelu toteutettiin kasvotusten keskustelemalla. Haastattelun aikana kysymyksien vastauksia kirjoitettiin ylös, mutta haastateltavan luvalla haastattelu nauhoitettiin ja vastauksia oli mahdollisuus kuunnella tarkemmin analysointia varten. Yrityksen edustajan kanssa haastattelu toteutettiin etäyhteydellä Teams -verkkoneuvottelulla. Ennen verkkoneuvottelua yrityksen edustajan kanssa allekirjoitettiin salassapitosopimus (NDA, Non-Disclosure Agreement). Haastattelua ei nauhoitettu, vaan vastauksia kirjoitettiin ylös haastattelun aikana, jotta käsitellyt aiheet saatiin myöhemmin analysointiin.

Haastattelun analyysi aloitettiin haastattelun aikana tehtyjen muistiinpanojen läpikäynnillä. Kunnan haastattelun osalta tämä vaihe sisälsi myös nauhoitteen kuunteluun. Tämän jälkeen haastatteluissa käsitellyt asiat avattiin selkeämpään muotoon. Haastatteluiden analysoinnissa käytettiin teoriasidonnaista analyysia, joten haastattelussa esiin nousseita aiheita peilattiin työssä aikaisemmin esitettyyn tietoon. Lopuksi haastattelun keskustelut jäsenelleihin johdonmukaisempaan järjestykseen.

7.2 Kysymykset

Haastattelussa kunnan edustajalle esitettiin seuraavat kysymykset:

1. Mikä on kaivosteollisuuden merkitys kunnan elinkeinotoiminnassa ja työllisyydessä?
2. Mikä merkitys kaivosmineraaliveron verotulolla on kunnalle?
3. Mikä on kaivosmineraaliveron osuus muista kunnan saamista verotuloista?
4. Mikä on kunnan mielipide siitä, että verotulosta 60 % suuntautuu kunnalle, jossa kaivos sijaitsee, ja 40 % valtiolle?
5. Luoko vero painetta kaivostoiminnan tukemiseen alueella?

Näiden kysymysten avulla haluttiin saada kunnan edustajalta vastaus siihen, kuinka kaivosmineraalivero vaikuttaa kunnan verotuloihin.

Haastattelussa yrityksen edustajalle esitettiin seuraavat kysymykset:

1. Miten kaivosmineraalivero suhteutuu yrityksen maksamiin muihin veroihin?
2. Onko yritys osannut jo odottaa tällaista veroa, ja sen myötä tehnyt jo mahdollisia muutoksia toimintatapoihin?
3. Miten ja missä vero vaikuttaa yrityksen kannattavuuteen?

Näillä kysymyksillä haluttiin saada yrityksen edustajalta vastaus siihen, kuinka vero vaikuttaa yrityksen talouteen.

7.3 Kunta

Haastattelun kunnan yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta kaivostoiminnan osa on noin 39 %. Kunnan yhteenlasketuista verotuloista kaivostoiminnan osuus on noin 32 %. On arvioitu, että kunnan saama kaivosmineraalivero olisi noin 10 % kunnan saamista verotuloista.

Kunnan edustajan mukaan veron jakautuminen siten, että 60 % menee kaivoksen sijaintikunnalle ja 40 % valtiolle on oikeudenmukainen. Mietinnässä on kuitenkin, onko olemassa riski, että valtio nostaisi omaa prosenttiosuuttaan. Mikäli kaivosmineraaliverotulot kasvavat, voi valtion taloustilanne huomioon ottaen olla mahdollista, että kunnan saama osuus kaivosmineraaliverosta pienenee.

Kunnan saamat verotulot, mukaan lukien tuleva kaivosmineraalivero käytetään muun muassa infrastruktuurin kehittämiseen, asuntojen rakentamiseen, palveluiden parantamiseen ja ylläpitämiseen. Kunnassa oleva kaivos tuo kustannuksia muun muassa tarvittavaan infrastruktuuriin ja kaivoksen työntekijöille mahdollistettaviin asuntoihin ja palveluihin. Kaivostoiminta tuo kuitenkin nyt alueelle verotuloja noin 32 % kaikista verotuloista, joten esimerkiksi asuntoihin sijoitettu raha tulee takaisin. Alun perin ajatus kaivosmineraaliveron tulojen suuntautumisesta kunnalle on siinä, että kaivostoiminta on kunnan alueella ja käyttää tämän alueen mineraalivaroja. Mineraalivarantojen ja kaivostoiminnan loputtua kaivosalueella ei ole enää potentiaalia tulevaisuuden tuloille. Vero on kunnalle korvaus tästä. Myös kunnan rakennemuutos muuttuu kaivoksen loputtua työpaikkojen vähetessä.

Kaivostoiminnalla on ollut kunnalle positiivinen vaikutus. Esimerkiksi kaivoksen työntekijä muuttaa kuntaan perheensä kanssa. He hyödyntävät kunnan palveluita samalla työllistään paikallisia yrityksiä ja kasvattavat näin paikallisten yritysten liikevaihtoa, jolloin myös muiden paikallisten yritysten maksamien verojen määrä kasvaa. Verotulojen kasvaessa kunta

pystyy monipuolisemmin palvelemaan asukkaitaan. On olemassa EVP-indeksi, mikä tarkastelee kunnan alueen elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa. Indeksit suhteutetaan muihin kuntiin ja alueisiin. Kaivostoiminta on yksi kunnan vetovoimatekijä muun muassa sen luoman työllistävän vaikutuksen ja paikallisten yritysten liikevaihtoa parantavan vaikutuksen myötä. Tämä parantaa kunnan indeksin mukaista sijoittumista muihin kuntiin verrattuna.

Kaivosmineraaliverolla ei kuitenkaan ole vaikutusta siihen, kuinka kunta jatkossa tukee kaivostoimintaa. Kunta ei ole sijoittanut kaivoksen ylläpitoon tai käynnistämiseen. Kunta on tehnyt viranomaisyhteistyötä maakunnan tasolla ja valtioviranomaisten suuntaan, jotta kaivos on saatu luvitettua. Kunnan puolelta on hoidettu muun muassa ympäristöluvut ja rakennusluvut.

Haastattelussa heräsi keskustelua tilanteista, joissa kaivoksen hyödyt ja haitat jakautuvat kahden eri kunnan alueelle, vaikka kaivos kokonaisuudessaan sijaitisi vain toisen kunnan alueella. Kaivostoiminta näkyy toisessakin kunnassa, mutta tämä toinen kunta ei saa osaa kaivosmineraaliverotuloista. Naapurikunnalle voi aiheutua kustannuksia teiden, siltojen ja asuntojen rakentamisesta. Nykyään kaivosmineraalivero ja erilaisten voimalaitosten verot energiantuotantokeinoista herättävät keskusteluita yhteiskunnassa. Voi olla kuntia, joilla ei ole kaivostoimintaa tai on kielto esimerkiksi tuulivoiman rakentamiseen, eivätkä tätä kautta saa esimerkiksi kiinteistöveroja. Keskusteluissa on noussut esille, että verotuksessa tulisi kompensoida näiden kuntien verotulomenetyksiä.

7.4 Kaivosyrittäjä

Kaivosyrittäjien maksamien yhteisöverojen määrä voi vaihdella, sillä metallien/mineraalien maailmanmarkkinahintojen muutokset ovat usein suuria ja yhteisöveroon vaikuttaa myös investointien ja niistä tehtävien veropoistojen ajoitus. Yrityksen verojalanjäljen suurin ja vakain osa-alue on työntekijöiden palkkaverot. Yrityksen maksamien verojen yhteenlasketusta summasta kaivosmineraaliveron osuus on alle 10 %.

Kaivosmineraaliveron hyvänä puolena nähdään kaivoksen sijaintikunnalle kohdistettu 60 %:n vero-osuus. Paikkakunta, jolle ollaan perustamassa kaivostoimintaa, joutuu tekemään investointeja muun muassa infrastruktuuriin. Optimaalisessa tilanteessa kaivoskeskusteluissa kaivosten sosiaalinen toimilupa ja hyväksyttävyyden vahvistuisi kaivosmineraaliveron myötä.

Uutta kaivosmineraaliveroa säädettäessä oli julkinen ja poliittinen paine. Lähtökohdaksi ajatus siitä, että ulkomaalaiset yritykset tulevat Suomeen, veivät maaperän rikaudet eli louhivat uusiutumattomia luonnonvaroja ilmaiseksi ja lähtevät. Kaivosteollisuudessa metallin arvo on puhdasta tuloa, mutta sisältää käyttö- ja investointikulut. Tosiasiassa

”rikkaus” on se mitä liiketoiminnasta jää tulokseksi. Suomessa kaivostoiminnalla on suuri kotimaisuusaste. Työntekijät ovat valtaosin suomalaisia ja kaivostoiminta pystyy tarjoamaan hyväpalkkaisia työtehtäviä korkeakoulutetuille, joten työntekijöiden maksamat palkkaverot ovat suuret. Kaivosyrietyksien ostot ja hankinnat ovat pääsääntöisesti Suomesta, sillä kaivosteollisuudessa tarvittavia laitteita ja kalustoa kehitetään ja valmistetaan Suomessa.

Alun perin kaivosmineraaliveron suositeltiin olevan tulokseen pohjautuva vero, kuten yhteisövero. Verotuksessa päädyttiin arvorojaltiin, jossa metalleista maksetaan 0,6 % ja mineraaleista 0,20 euroa louhittua tonnia kohden, vaikka tilikauden tulos olisi tappiollinen. Perusteluna päätökseen oli tasaisen verotulon saaminen ja aggressiivisen verosuunnittelun mahdollisuuden poistaminen uuden kaivosmineraaliveron osalta.

Rojaltipohjaisen veron sijaan tulokseen perustuva vero olisi ollut kaivosyrietyksen mukaan parempi vaihtoehto. Nyt veroa maksetaan liikevaihdosta tuloksen ollessa joko negatiivinen tai positiivinen. Kaivosten tulos voi vaihdella reilusti vuosittain metallien hintojen mukaan, hyvin huonosta (yhteisöveroa ei olisi) aina ylituottotilanteeseen. Rojaltipohjaisesta verosta saa tuloja kaivoksen tuloista riippumatta, mutta verotulot kokevat tappion kaivoksen tuloksen ollessa suuri. Tulokseen perustuva vero reagoisi nopeammin ja eläisi vuosittaisten vaihteluiden mukana. Tämä olisi kaivosyrietyksillekin mieluisampi vaihtoehto, sillä metallien markkinahintojen noustessa tyypillisesti kustannukset eivät nouse. Jos valtion kaivosmineraaliveron tuottotavoitteet kerättäisiin tuloksesta se helpottaisi vaikeammassa asemassa olevia kaivoksia, mutta olisi tuottoisampi ylituottotilanteissa jonkin kaivosyrietyksen saadessa merkittäviä voittoja.

Jo käynnissä olevissa kaivoksissa 10–15 vuotta voi olla minimiaika siihen, että päästään tekemään investointeja. Tällaiset investoinnit ovat merkittäviä ja voivat olla suuruudeltaan 500 miljoonan ja miljardin välillä. Hankkeet ovat pitkäaikaisia ja investoijan näkökulmasta riskitaso nousee ilman stabiilia verotusta, mikä olisi erillään tuotantokustannuksista.

Kaivosmineraaliveroa suunnitellessa oli perehdytty muiden maiden kaivostoiminnan verotukseen, mutta kaikki maat eivät ole täysin verrattavissa keskenään. Suomessa malmiot eivät ole pitoisuuksiltaan kovin rikkaita. Lisäksi Suomessa on kehittyneempi yhteiskunta ja verotuloja kerätään muun muassa palkkatulojen kautta, kiinteistöveron tai yhteisöveron muodossa. Kehittyvissä maissa malmiot voivat olla suuria ja kaivosvero on merkittävä, mutta muuten verojärjestelmä ei ole niin kehittynyt. Esimerkiksi maassa yhteisövero voi olla matala, palkat ja palkkaverot ovat matalat tai kaivosvero on ainoa verolaji, jolla saadaan kaivoksilta verotuloa.

Nykyinen veromalli on hankala toteuttaa, sillä malmi ei ole homogeenistä. Tietty metallimalmi ei ole yhtenä palana tiettyssä kohtaa maaperää, vaan tiettyä metallimalmia on hajautetusti tietyllä alueella. On mahdotonta louhia maaperästä vain yhtä tai kahta metallimalmia tai tiettyä mineraalia ilma, että mukana tulisi muita malmeja/mineraaleja. Verottajan tulkinta on tällä hetkellä se, että veroa on maksettava kaikesta mitä louhitaan. Tämä koskee myös rikastusprosessissa olevaa haittametallia, jonka takia talteen otettavan metallin määrä pienenee. Veroa maksetaan myös metallista, jonka louhiminen ei lähtökohtaisesti ole tarkoitettua sen kannattamattomuuden takia. Mineraalikaivokset joutuvat maksamaan veroa louhinnan yhteydessä tulevasta pienestä metallimäärästä, mitä ei ole riittävästi talteen otettavaksi myyntiin. Kiviaineksen sisältävän metallin mittaamisen kulut voivat olla suuremmat kuin tämän kiviaineksessa olevan metallin arvo.

Veron maksaminen kaikista metalleista/mineraaleista voisi kannustaa kaivoksia ottamaan kaiken louhitun talteen mahdollisimman tarkkaan mukaan lukien muutkin kuin päätuotteet. Tässäkin skenaariossa louhintakustannukset ovat merkittävät jo ennestään ilman veroa. Tälläkin hetkellä kaikesta louhitusta on pyritty ottamaan kaikki kannattavat metallit/mineraalit talteen mahdollisimman tarkasti käytössä olevalla teknologialla. Lakia pyritään muuttamaan näiden ylimääräisten pienien metallien/mineraalien määrien osalta, jotta veroa maksettaisiin vain siitä mitä on taloudellisesti mahdollista hyödyntää.

Kaivosmineraaliveron veropohja on valmiin metallin verotusarvo. Tyypillisesti kaivoksen rikastusprosessista ei saada 100 %:ia metallista talteen, mutta vero maksetaan 100 %:sta. Sama myös mineraaleissa ja kiviaineksissa. Tämä on epäoikeudenmukaista niille kaivosyrityksille, jotka myyvät metallimalmia rikasteena sulatolle. Rikaste sisältää vain tietyn prosenttiosuuden verran metallia. Esimerkiksi kaivos myy 30 miljoonan euron arvoista metallia rikasteena, koska rikaste ei ole 100 %:sta metallia myyntihinta sulatolle on 15 miljoonaa euroa. Sulatto prosessoi rikasteen, ottaa omat kulunsa ja myy valmiin metallin 30 miljoonalla eurolla. Kaivos maksaa kaivosmineraaliveron 30 miljoonasta eurosta, vaikka oikeasti kaivosyrityksen liikevaihto on 15 miljoonaa euroa. Todellisuudessa maksettava 0,6 %:n vero on kaksinkertainen. Maailmalla käydään harvoin kauppaa puhtaalla metallilla, sillä merkittävät myyntivolyymit ovat eri rikastetyypeillä. Tällä hetkellä efektiivistä veroa nostaa veron maksaminen yritykselle tuottamattomasta metallista/mineraalista. Todellisuudessa pieneltä kuulostava 0,6 % on korkeampi, koska se maksetaan suoraan liikevaihdosta.

Kaivosmineraaliveron maksaminen liikevaihdosta kaikista louhituista metallimalmeista/mineraaleista, sekä veron maksaminen puhtaan metallin arvosta johtaa siihen, että vero pitää ohjata tuotantokustannuksiin. Louhintapäätökset tehdään sen perusteella, milloin malmia on taloudellisesti kannattavaa louhia. Lisäksi kerran vuodessa kaivosyrityksessä tehdään

laskelmat kaivoksen elinkaaren arvioimiseksi. Laskelmissa otetaan huomioon kustannusten taso, sekä tuotteiden hinta markkinoilla. Laskelman perusteella määritetään malmiossa olevan tarvittavan pitoisuuden määrä ja toimitaan sen mukaan. Nousseet tuotantokustannukset nostavat vaadittavaa pitoisuuden määrää. Näin ollen kaivosmineraalivero vähentää kaivoksen louhintamääriä, koska matalampipitoisempia alueita ei louhita. Louhittavien alueiden vähentyessä kaivoksen elinkaari lyhenee. Kaivosyriyten kokonaisverojalanjälki on suuri ja myös hankinnoista tulevat aluetaloudelliset vaikutukset ovat merkittävät. Kaivoksen elinkaaren lyheneminen vie kaivosmineraaliveron lisätuotot pois, sekä vaikuttaa kokonaisverojalanjälkeen ja hankintoihin.

Kaivosmineraalivero on luonteeltaan valmistevero. Valmisteveroja on kaivosmineraaliveron lisäksi muun muassa tupakkavero ja alkoholivero. Tupakasta maksettavan tupakkaveron määrä pystytään siirtämään tuotteen hintaan. Tämä nostaa myytävän tupakan hintaa ja vaikuttaa siihen, että tupakan myynti ja käyttö vähenee. Metallimalmien hinta tulee maailman markkinoilta, eikä kaivosmineraaliveroa pystytä siirtämään suoraan metallin/mineraalin hintaan, vaan kaivosmineraalivero on pakko siirtää osaksi tuotantokustannuksia. Tuotantokustannuksissa kaivosmineraalivero vähentää metallien tuotettavaa määrää. Tällä hetkellä kaivosmineraaliveron idea valmisteverona on ristiriidassa EU:n asettaman tavoitteen kanssa. EU:n kriittisten raaka-aineiden asetus (CRMA, Critical Raw Materials Act) asettaa tavoitteeksi nostaa kriittisten raaka-aineiden louhintaa EU:n alueella ja näin olla omavaraisempia. EU:n alueella kulutetaan kriittisiä raaka-aineita 20 %, mutta tuotetaan itse tästä määrästä 3 %. Lisäksi Suomessa olevat merkittävät sulatot eivät saa kaikkia kaivosmineraaleja Suomesta, vaan niitä tuodaan ulkomailta toiminnan ylläpitämiseksi.

Uusi kaivosmineraalivero ei tullut yllätyksenä yritykselle. Yrityksessä on seurattu keskusteluita kaivosmineraaliveron valmisteluvaiheessa kaivosyriyten edunvalvontajärjestön kautta. Lähtökohtaisesti kaivosyriykset eivät halua maksaa enempää veroa. Kun päätös uudesta rojaltipohjaisesta kaivostoimintaan kohdistuvasta verosta tuli, on kaivosmineraaliveron verorakenteeseen pyritty vaikuttamaan. Samalla on tarkastettu, että yrityksessä on teknillisesti kyky mitata malmiossa ohessa olevien muiden metallien määrä prosessin näytteenotossa.

7.5 Haastatteluiden johtopäätökset

Haastatteluista käy ilmi, että niin kunta kuin kaivosyriyys pitävät hyvänä ratkaisuna sitä, että verotuotosta 60 % kohdistuu kaivoksen sijaintikunnalle. Haastateltavat myös näkevät yhtenevästi verotuoton käyttökohteet. Vastauksissa eroavaisuuden huomaa siinä kuinka haastateltavat kokevat suhtautumisen kaivostoimintaan muuttuvan kaivosmineraaliveron myötä. Kunnan mielipide on se, ettei vero luo aihetta ylimääräiseen kaivostoiminnan tukemiseen.

Kaivosyritys toivoisi kaivostoiminnan saavan keskusteluissa hyväksyttävyyttä, vaikkakin tämä tarkoittaa hyväksyttävyyttä yleisissä keskusteluissa, eikä pelkästään sijaintikunnassaan.

Uuden veron nykyiset järjestelyt luovat kummallekin haastateltavalle huolenaihetta. Kunta näkee riskinä, että valtio kasvattaa kaivosmineraaliverotuottoprosenttiaan suuremmaksi, jolloin kunta saisi verotuotosta alle 60 %. Yrityksen näkökulmasta pelkona on, ettei nykyistä verotusmenettelyä muuteta kaivosyrityksille suotuisammaksi. Nykyinen kaivosmineraalivero sisältää epäkohtia, joita on hankala toteuttaa käytännössä kaivoksien prosessien edessä. Esimerkiksi yksi epäkohta on rojaltipohjaisen veron maksaminen kaikista louhituista metalleista/mineraaleista.

8 Yhteenveto

Työn tavoitteena oli tutustua 1.1.2024 Suomessa käyttöön otettuun kaivosmineraaliveroon. Lisäksi tutkittiin veron vaikutuksia kaivosyritysten talouteen, sekä kaivosteollisuutta sisältävien kuntien verotuloihin. Kaivosmineraaliveroon tutustuessa tehtiin myös katsaus muuttaman valitun ulkomaan kaivostoiminnan verotukseen.

1.1.2024 käyttöön otettu kaivosmineraalivero on yksi valmisteveroista. Valmisteverot kohdistuvat tiettyjen tuotteiden kulutukseen tai käyttöön. Valmisteverot ovat oma-aloitteisia veroja, niiden ilmoittamista ja maksamista valvoo Verohallinto. Kaivosmineraaliveron verokausi on yksi kalenterivuosi. Verotuotosta 60 % menee kunnalle, jossa kaivos sijaitsee ja 40 % valtiolle. Jos kaivos sijaitsee kahden kunnan alueella, verotuotto jaetaan kuntien kesken kaivosalueen pinta-alan suhteessa. Kuntien saama osuus kaivosmineraaliverosta menee muiden verotuottojen kanssa muun muassa kunnan tarjoamien palveluiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Veron määrä lasketaan erikseen kaivosmineraaliverolaissa mainituille metalleille ja muille mineraaleille.

Myös joissain muissa maissa on käytössä kaivostoiminnan verotus, mutta verolla on eri nimityksiä maakohtaisesti. Verotuksessa on eroavaisuuksia eri maiden välillä. Yhteistä työssä vertailluissa maissa on se, että kaivostoiminnasta maksettu vero on korvaus maaperän uusiutumattomien luonnon varojen käytöstä. Kaikki maat eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa keskenään kaivostoiminnan verotuksen osalta. Joissain maissa verotus on hyvin kehittynyttä ja verotuloja saadaan eri lähteistä, kuten Suomessa. Suomessa kaivokset maksavat muun muassa yhteisöveroa ja kiinteistöveroa. Jossain maassa kaivosvero voi olla ainut vero, jolla kerätään kaivosyrityksiltä verotuloa. Tällöin on ymmärrettävää, että maksettava kaivosveron määrä on suurempi.

Työssä saatujen tulosten perusteella kaivosmineraalivero jakaa mielipiteitä, onko uusi vero hyvä asia vai ei. Suoritetusta kyselystä käy kuitenkin ilmi, että vero lisää työmäärää kaivosyrityksissä. Lyhyemmällä aikataululla toteutettu kaivosmineraalivero on kerännyt kommentteja siitä, että vero olisi pitänyt toteuttaa tulokseen perustuvaksi, eikä rojaltipohjaiseksi. Rojaltipohjainen veromalli pakottaa lisäämään veron osaksi tuotantokustannuksia. Tuotantokustannuksien lisänä vero voi joidenkin yritysten mukaan vaikuttaa muun muassa kaivoksen elinkaareen. Tulokseen perustuva vero pysyisi paremmin muutoksissa mukana ja auttaisi kaivosyrityksiä heikompana vuotena, mutta vero tekisi paremmin tuottoa kaivoksen hyvänä toimintavuotena.

Tällä hetkellä kaivosmineraaliveroa maksetaan kaikista louhituista metalleista/mineraaleista, vaikka kaivos ei ottaisi talteen näitä metalleja/mineraaleja niiden

kannattamattomuuden takia. Lisäksi joissain kaivosyrityksissä verotus on lisännyt näytteiden oton tarvetta tuotantovaiheista, joista niitä ei olla aiemmin otettu. Veron kohdentaminen talteen otettaviin metalleihin/mineraaleihin kaikkien malmiossa olevien metallien/mineraalien sijaan on yksi veron kehityskohde.

Työssä toteutetun kyselyn ja haastatteluiden tulokset eivät ole kuitenkaan yleistettävissä. Vaikka lähetettyjen kyselylomakkeiden määrään nähden vastauksia saatiin reilusti, oli kyselyn otos pieni yleistettävyyden hyväksymiseksi. Haastattelut koskivat vain yhtä kaivosteollisuutta sisältävää kuntaa ja vain yhtä kaivosyritystä, joten näissä haastatteluissa esiintulleet asiat eivät ole yleistettävissä kaikkiin kaivosyrityksiin tai kaivosten sijaintikuntiin. Verotusta voisi tutkia laajemmin eri kunnissa ja yrityksissä. Lisäksi verotuksen vaikutuksia voisi tarkastella uudelleen parin toteutuneen verokauden jälkeen.

Lähteet

Finér, L. & Ylönen, M. 2016. Kaivosverotuksen kehitysmää. Finnwatch. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa https://finnwatch.org/images/kaivosverotuksen_kehitysmää.pdf

Dragon Mining Oy. 2021. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa <https://www.dragonmining.com/>

Geologian tutkimuskeskus, GTK. Kaivos- ja esiintymäkartat. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://www.gtk.fi/ajankohtaista/kaivos-ja-esiintymakartat/>

HE 281/2022 vp. Hallituksen esitys. Viitattu 18.9.2024. Saatavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_281+2022.pdf

Kaiva a. Kaivannaistietoa kaikille. Suomen malmityypit. Viitattu 11.9.2024. Saatavissa <https://kaiva.fi/geologia/kivilajit-ja-malmien-synty/suomen-malmityypit/>

Kaiva b. Kaivannaistietoa kaikille. Hienonnuks, Kiintoaineiden lajittelu. Viitattu 26.9.2024. Saatavissa https://kaiva.fi/wp-content/uploads/2014/12/Hienonnuks_Kaiva-fi.pdf

Kaiva c. Kaivannaistietoa kaikille. Rikastus. Viitattu 26.9.2024. Saatavissa https://kaiva.fi/wp-content/uploads/2014/12/Rikastus_kaiva.pdf

Kaiva d. Kaivannaistietoa kaikille. Kaivostoiminta. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://kaiva.fi/kaivannaisala/kaivostoiminta/>

Kaiva e. Kaivannaistieto kaikille. Kaivannaisten ulkomaankauppa. Viitattu 1.10.2024. Saatavissa <https://kaiva.fi/kaivannaisala/ulkomaankauppa/>

Kaivosakatemia. Vastuullinen louhinta ja tuotanto. Viitattu 18.9.2024. Saatavissa http://projects.gtk.fi/kaivosakatemia/vastuullinen_malminetsinta/louhinta_ja_tuotanto.html

Kaivoslaki 621/2011.

Kaivosmineraaliverolaki 314/2023.

Kaivosteollisuus a. Kaivosala Suomessa. 15.8.2024. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://www.kaivosteollisuus.fi/kaivosala-suomessa/>

Kaivosteollisuus b. Kaivosluettelo. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://www.kaivosteollisuus.fi/kaivosala-suomessa/kaivosluettelo/>

Kaivosteollisuus c. Usein kysytyt kysymykset. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://www.kaivosteollisuus.fi/kaivosala-suomessa/usein-kysytyt-kysymykset/>

Kari, S., Kauppi, S., Äimä, K., Huhtala, A., Ropponen, O., Silvo, K. & Tuomainen, J. 2021. Kaivosveron vaihtoehdot ja niiden vertailu. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta.

Viitattu 25.9.2024. Saatavissa
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163167/VNTEAS_2021_44.pdf

Kultahippu. Huuhdonta. viitattu 18.9.2024. Saatavissa
<https://www.kultahippu.fi/ohjeet/huuhdonta/>

Lehtinen K. & Turpeenoja L. 2018. Mooli 1 Kemiaa kaikkialla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Peiponen, P. 2023. Kunnat kiittävät, mutta yhtiöt arvostelevat uutta kaivosveroa: ”Jokainen euro on tärkeä, aiheutamme vain hieman melua, pölyä ja kuljetuksia” Yle 8.3.2024. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20021283>

Pohjala, P. 2024. "Tunnutaan pelkäävän" – Professori hämmästelee Suomen matalaa kaivosveroa, näin perustelee ministeri Rydman. Suomenmaa. Viitattu 23.9.2024. Saatavissa <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/tunnutaan-pelkaavan-professori-hammastelee-suomen-matalaa-kaivosveroa-nain-perustelee-ministeri-rydman/>

Pulkka, A. & Kattainen, M. 2022. Tärkeitä näkökulmia kaivosverouudistukseen. Suomen Luonnonsuojeluliitto. Viitattu 26.9.2024. Saatavissa <https://www.sll.fi/2022/08/04/tarkeita-nakokulmia-kaivosverouudistukseen/>

Pöyry. 2013. Nordkalk Oy Ab Ihalaisen kaivoksen kiviainesten läjitysalueiden laajennus ja kivenkäsittelylinjan muutos Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Viitattu 26.9.2024. Saatavissa
https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/Nordkalk_Ihalainen_YVAselostus_Liitteet_021013.pdf

RMG Consulting 2020. Analysis Of Tax Regimes, Comparativa analysis of tax regimes of land-based mining in 15 countries. Viitattu 26.9.2024. Saatavissa
<https://www.isa.org.im/wp-content/uploads/2022/12/20201012-RMGAnalysis-Rev3-with-Links2.pdf>

Suomela, P. 2024. Kaivosveron nosto lyhentää kaivosten elinkaarta. Materia 2–2024, 80.

TEM a, Työ- ja elinkeinoministeriö. Mineraaliala. Viitattu 19.9.2024. Saatavissa
<https://tem.fi/mineraaliala>

TEM b, Työ- ja leinkeinoministeriö. 2020. Ennakkokysely kaivoslain kuulemistilaisuuteen 15.9. ilmoittautuneille. Viitattu 18.9.2024. Saatavissa https://tem.fi/documents/1410877/36397801/Ennakkokysely+kaivoslain+kuulemistilaisuuteen+15.9.+ilmoittautuneille+Copy_Perusraportti.pdf/72c42b5e-206e-f630-b1af-8496d54ceb6a/Ennakkokysely+kaivoslain+kuulemistilaisuuteen+15.9.+ilmoittautuneille+Copy_Perusraportti.pdf?t=1600262823679

Tuomela, P & Vuollo, J. 2020. Kaivosten merkitys on suuri Pohjois-Suomessa – kotimainen kaivosteollisuus luo osaltaan huoltovarmuutta. Kaleva. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa <https://www.kaleva.fi/kaivosten-merkitys-on-suuri-pohjois-suomessa-kotim/1635393>

Valmisteverotuslaki 182/2010.

Valtioneuvoston asetus kaivosmineraaliveron verotusarvojen perusteena sovellettavista hintatiedoista 934/2023.

Valtiovarainministeriö. Kaivosmineraaliverotus. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://vm.fi/kaivosmineraaliverotus>

Vero a. Valmisteverotus. Viitattu 12.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/valmisteverotus/>

Vero b. Säännöllisesti verovelvollinen: Näin ilmoitat ja maksat valmisteverot. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/valmisteverotus/ilmoittaminen-ja-maksaminen/saannollisesti-verovelvollinen/>

Vero c. Satunnaisesti verovelvollinen: näin hoidat valmisteverot, ennakoilmoituksen ja kertaluonteisen vakuuden. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/valmisteverotus/ilmoittaminen-ja-maksaminen/satunnaisesti-verovelvollinen/>

Vero d. Verokaudet ja määräpäivät valmisteverotuksessa. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/valmisteverotus/ilmoittaminen-ja-maksaminen/verokaudet-ja-maarapaivat/>

Vero e. Verotulojen kehitys vuonna 2023. Viitattu 23.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/tilastot/verotulojen-kehitys/aiemmat-vuodet/vuosi-2023/>

Vero f. Kaivosmineraalivero. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/valmisteverotus/kaivosmineraalivero/>

Vero g. Kaivosmineraaliverotus, ohje. Viitattu 23.9.2024. Saatavissa <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/279163/kaivosmineraaliverotus/>

Vasara, H., Pokki, J., Långbacka, B. & Kivinen, M. 2023. Kaivosalan toimialaraportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki 2023. Viitattu 1.10.2024. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165277/TEM_2023_4_T.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liite 1. Yrityksille lähetetty kysely

...

Opinnäytetyö kaivosmineraaliverotuksesta

Olen Elena Ahtiainen liiketalouden tradenomiopiskelija Lappeenrannasta. Opintoni ovat lopussa ja viimeisenä tehtävänä on opinnäytetyö. Aiheenani on uusi kaivosmineraalivero. Vastaamalla tähän kyselyyn autat minua luomaan opinnäytetyöstäni kattavamman, kiitos paljon jo tässä vaiheessa. Mikäli teillä on kiinnostusta jakaa aiheesta enemmän tietoa minulle tai teille herää kysymyksiä tästä kyselystä olettehan yhteyksissä! elena.ahtiainen@student.lab.fi puh. ~~044-071-9899~~

Vastaaminen on anonyymia

1. On hyvä asia, että Suomi on ottanut käyttöön veron maaperän uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä.

Samaa mieltä

 Eri mieltä

2. Maksaako yritys veroa alkuaineista/mineraaleista, joita ei oteta talteen?

Kyllä

 Ei

3. Mikäli vastasit aikaisempaan KYLLÄ, arvioi prosentteina tämä osuus maksettavasta kaivosmineraaliveron kokonaismäärästä.

4. Kysymys

	Ei vaikuta ollenkaan 1	2	3	4	Vaikuttaa paljon 5
Veron vaikutus kannattavuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
Veron vaikutus investointien suunnitteluun	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikuttaako vero luonnonvarojen tehokkaaseen hyödyntämiseen?	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikuttaako vero Suomen kaivostoiminnan kilpailukykyyn?	☐	☐	☐	☐	☐

5. Vaikuttaako kaivosmineraalivero kaivoksen elinkaareen?

Negatiivinen vaikutus tarkoittaa tässä kaivoksen elinkaaren lyhenemistä ja positiivinen pitenemistä.

	Negatiivinen vaikutus	-	Ei vaikutusta	-	Positiivinen vaikutus
Veron vaikutus	☐	☐	☐	☐	☐

< >

6. Lisääkö uusi vero työmäärää?

Kyllä

 Ei

Liite 1. Yrityksille lähetetty kysely

7. Jos vastasit äskeiseen KYLLÄ, mihin osa-alueisiin kasvanut työmäärä kohdistuu?

- Veron ilmoittaminen ja maksaminen
- Lisäanalyysit, esim alkuaineanalyysit
- Tietojen kerääminen
- Tietojärjestelmien rakentaminen
- Muu

8. Sana on vapaa

Olen kiitollinen mikäli teillä on aiheeseen liittyvää lisätietoa kaivosmineraaliveron vaikutuksista toimintaan.

Voit tulostaa kopion vastauksestasi lähettämisen jälkeen

[Lähetä](#)

Älä koskaan luovuta salasanaa kenellekään. [Ilmoita väärinkäytöstä](#)

 Microsoft 365

Tämä on lomakkeen omistajan luomaa sisältöä. Lähettämäsi tiedot lähetetään lomakkeen omistajalle. Microsoft ei ole vastuussa asiakkaidensa suojaus- tai tietosuojakäytännöistä, mukaan lukien tämän lomakkeen omistajan käytännöistä. Älä koskaan luovuta salasanaa kenellekään.

Microsoft Forms | Luo helposti kyselyjä, tietovisoja ja tutkimuksia [Luo oma lomake](#)

Tämän lomakkeen omistaja ei ole antanut tietosuojalausuntoa siitä, miten vastauksiasi käytetään. Älä luovuta henkilökohtaisia tai arkaluonteisia tietoja. | [Käyttöehdot](#)

Liite 2. Kyselyyn vastanneiden vapaat kommentit

Vastaukset

Verotus on lisännyt analyysien määrää tuotantovaiheessa, jossa analyysejä ei ennen otettu.

Verotuksen tulisi kohdistua yrityksen tekemään tulokseen.

Hyvää tässä on se, että verohyöty kohdistuu osittain kuntaan, jossa kaivos sijaitsee. Lisää sosiaalista hyväksyttävyyttä. Hioukan nurinkurista tässä verossa on se, että voi kannattaa myydä rikasteita ulos, jotta veron tuoma lisäkustannus saadaan katettua.